

FİKRİ HAK, TELİF HAKKI VE FİKRİ MÜLKİYET KAVRAMLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME^(*)

AN EXAMINATION OF THE CONCEPTS OF INTELLECTUAL RIGHT, COPYRIGHT AND INTELLECTUAL PROPERTY

Arş. Gör. Dr. Büşra Gül KARACA^(**)

Öz

Türk hukukunda fikri ürünler üzerindeki hakları ifade etmek için birden çok kavram kullanılmaktadır. Bu kavramlar arasında özellikle “fikri hak”, “telif hakkı” ve “fikri mülkiyet” kavramları ön plana çıkmaktadır. “Fikri hak” kavramı, doktrinde genellikle geniş ve dar olmak üzere iki farklı anlamda kullanılmaktadır. Geniş anlamda fikri hak kavramı ile hem fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar hem de sınai haklar kastedilirken; dar anlamda fikri hak kavramı ile yalnızca fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar kastedilmektedir. “Telif hakkı” kavramı da fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakları ifade etmek için yaygın olarak kullanılan kavramlardan biridir. “Fikri mülkiyet” kavramı ise hem fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakları hem de sınai hakları kapsayan bir çatı kavram olarak kullanılmaktadır. Bununla birlikte aynı olguları ifade etmek üzere farklı kavramların kullanılıyor olması, gerek mevzuatta gerekse öğreti ve uygulamada kavram birliğinin sağlanamamasına yol açmaktadır. Bu çalışmada fikri hak, telif hakkı ve fikri mülkiyet kavramları üzerine terminolojik bir inceleme yapılmış ve kavram sorununa dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Fikri Hak, Telif Hakkı, Fikri Mülkiyet, Kavram Sorunu, Kavram Birliği.

Abstract

In Turkish law, several concepts are used to express the rights on intellectual products. Among these concepts, the concepts of “*fikri hak*” (intellectual right), “*telif hakkı*” (copyright) and “*fikri mülkiyet*” (intellectual property) come to the fore. The concept of “intellectual right” is generally used in two different senses in the doctrine, namely broad and narrow. In the broad sense, the concept of intellectual right refers to both the rights on intellectual and artistic works and industrial rights, while in the narrow sense, the concept of intellectual right refers only to the rights on intellectual and artistic works. The concept of “copyright” is also one of the concepts commonly used to express the rights on intellectual and artistic works. The concept of “intellectual property” is used as an umbrella concept covering both the rights on intellectual and artistic works and industrial rights. However, the fact that different concepts are used to express the same facts leads to a lack of conceptual unity in both legislation, doctrine and practice. In this study, a terminological examination has been made on the concepts of intellectual right, copyright and intellectual property and an attempt has been made to draw attention to the concept problem.

Keywords

Intellectual Right, Copyright, Intellectual Property, The Problem of Concept, Unity of Concept.

^(*) (Araştırma Makalesi, Geliş Tarihi: 16.10.2024 / Kabul Tarihi: 01.02.2025).

^(**) Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk (Medeni Hukuk) Anabilim Dalı, Ankara - Türkiye, (E-posta: bgkaraca@ankara.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-9947-4171).

Atıf/Citation: Karaca, Büşra Gül (2025), “Fikri Hak, Telif Hakkı ve Fikri Mülkiyet Kavramları Üzerine Bir İnceleme”, TFM, C: 11, S: 1, s. 151-171.

I. GİRİŞ

Kavramlar hukukun temel yapı taşlarıdır. Bu sebeple hukuk biliminde doğru kavram seçimi kadar kavram birliğine dikkat edilmesi de oldukça önemlidir. *HIRSCH*'in veciz deyişiyle “*ahenkli bir terminoloji yalnız nazari bakımdan değil, hükümlerin tatbik ve kanunların tefsiri noktasından da bilhassa önemlidir*”. Ne var ki hukukun bazı alanlarında kavram birliğini sağlamak, diğer alanlarına kıyasla daha zordur. Bu durum özellikle nispeten genç ve gelişmekte olan hukuk dalları açısından belirgin bir zorluk teşkil etmektedir. Zira kavramlar genellikle uzun felsefi ve hukuki tartışmalar neticesinde olgunlaşmaktadır.

Son yıllarda, Türk hukukunda fikri ve sınai haklara yönelik ilgi önemli ölçüde artmış olsa da bu alan uzun bir süre ihmal edilmiştir. Bu ihmalin neticesinde Kıta Avrupası hukukunda fikri ve sınai hakların gelişim sürecinde yaşanan teorik tartışmalara ve bununla bağlantılı olarak kavramlara yönelik sorgulamalara Türk hukukunda pek rastlanılmamaktadır. Oysa örneğin Alman hukukunda fikri mülkiyet kavramına yönelik tartışmalar uzun yıllardır devam etmektedir¹. Türk hukukunda ise yalnızca *HIRSCH* “fikri mülkiyet” ve “sınai mülkiyet” kavramlarına açıkça karşı çıkmış, fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakları ifade etmek için “fikri hak”; marka, patent, faydalı model gibi hakları ifade etmek için ise “sınai hak” kavramının kullanılması gerektiğini savunmuştur².

¹ Ernst E. Hirsch, *Hukuki Bakımdan Fikrî Sây (Fikrî Haklar)*, C. II (İstanbul Üniversitesi Yayınları 1943) 5.

² Özellikle bkz. Josef Kohler, ‘Die Idee des geistigen Eigentums’ (1894) 82 (2) Archiv für die civilistische Praxis 141; Georg Roeber, ‘Urheberrecht oder Geistiges Eigentum’ (1956) 21 (1-2) UFITA 150; Otto-Friedrich Gamm ‘Zur Lehre vom geistigen Eigentum’ (1982) 94 UFITA 73; Max Lange, ‘Kritik der Grundbegriffe vom geistigen Eigentum’ (1991) 117 UFITA 169; Josef Kohler, ‘Das Immaterialgüterrecht und seine Gegner’ (1993) (123) UFITA 81; Fedor Seifert, ‘Geistiges Eigentum-ein unverzichtbarer Begriff’ iç Willi Erdmann, Wolfgang Gloy and Rolf Herber (Editörler) *Festschrift für Henning Piper* (C. H. Beck 1996) 769; Cyrill P. Rigamonti, *Geistiges Eigentum als Begriff und Theorie des Urheberrechts* (Nomos Verlagsgesellschaft 2001); Margret Möller, ‘Urheberrecht oder Copyright?’ (1990) (2) ZUM 65; Volker Jänich, *Geistiges Eigentum: eine Komplementärscheinung zum Sacheigentum?* (Mohr Siebeck 2002); Ansgar Ohly, ‘Geistiges Eigentum?’ (2003) 58 (11) Juristen Zeitung 545; Horst Peter Götting, ‘Der Begriff des Geistigen Eigentums’ (2006) GRUR 353.

³ Ernst E. Hirsch, *Hukuki Bakımdan Fikrî Sây (Sınai Haklar)* C. I (çev. V. Çernis) (Kenan Basımevi 1942) 2 vd.; Hirsch, *(Fikrî Haklar)* (n 1) 3 vd.; Ernst E. Hirsch, *Fikrî ve Sınai Haklar* (Ar Basımevi 1948) 4-5.

Türk hukukunda fikri ürünler üzerindeki hakları ifade etmek için çeşitli kavramlar kullanılmaktadır. Bunlar arasında “*fikri hak*”, “*telif hakkı*” ve “*fikri mülkiyet hakkı*” kavramları ön plana çıkmaktadır. Bu kavramlar, kimi zaman birbirinin yerine kullanılmakta, kimi zaman ise kapsam açısından farklı anlamlar taşıyacak şekilde kullanılmaktadır. Bu durum, mevzuat, öğreti ve uygulamada kavram birliğinin sağlanamamasına yol açmakta ve özellikle bu alana aşina olmayanlar için kavramların anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Bu sebeple, çalışmada fikri ürünler üzerindeki hakları ifade etmek için kullanılan “fikri hak”, “telif hakkı” ve “fikri mülkiyet” kavramları incelenmiş ve kavramlara ilişkin değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bu bağlamda kavramlar tarihsel ve karşılaştırmalı hukuk perspektifinden ele alınmıştır.

A. FİKRİ HAK KAVRAMI

Yaratıcı faaliyetler sonucu meydana getirilen fikri ürünler üzerindeki hakları ifade etmek için yaygın olarak kullanılan kavramlardan biri, “fikri hak” kavramıdır. Bu kavram “fikri haklar” şeklinde çoğul olarak da kullanılmaktadır. Fikri haklar (*intellectual rights, droits intellectuels*) kavramı ilk kez 1877 yılında Belçikalı hukukçu Edmond Picard tarafından ortaya atılmıştır⁴. *PICARD*, Roma hukukunun haklar üzerindeki klasik ayrımının zihinsel yaratımları yeterince kapsayamadığını savunarak, zihin yaratımı ürünler üzerinde ayrı bir hak kategorisi olan “fikri haklar” kategorisinin oluşturulmasını önermiştir⁵. Daha sonra Jean Dabin de bu kavramı detaylandırmış, fikri haklar kategorisinin üretim sırları gibi hakları da içeren çok geniş bir kategori olduğunu savunmuştur⁶.

Fikri hak kavramının anlaşılabilmesi için gerçekten öncelikle hak kategorileri içerisindeki yerinin tespit edilmesi gerekmektedir⁷. Haklar, klasik ayrıma göre “özel hukuktan doğan haklar” ve “kamu hukukundan doğan haklar” olarak ikiye ayrılmaktadır. Özel hukuktan doğan haklar arasındaki en temel ayrım ise mutlak hak-nispi hak ayrımıdır. Mutlak

⁴ Pascal Kamina, ‘Author’s Right as Property: Old and New Theories’ (2001) 48 (3) Journal of the Copyright Society of the U.S.A. 383, 406.

⁵ Kamina (n 4) 406.

⁶ Kamina (n 4) 407.

⁷ Ahmet M. Kılıçoğlu, *Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar* (7. Baskı, Turhan Kitabevi 2021) 1.

haklar, sahibine hakkın konusu üzerinde doğrudan egemenlik sağlayan ve herkese karşı ileri sürülebilir haklar iken⁸, nispi haklar bir hukuki ilişki çerçevesinde yalnızca belirli kişilere karşı ileri sürülebilir haklardır⁹. Fikri hak, sahibine kural olarak dilediği gibi tasarrufta bulunma imkânı sağlayan ve herkese karşı ileri sürülebilir haklardır. Bu özellikleri sebebiyle fikri hak, mutlak haklar kategorisinde yer almaktadır¹⁰. Fikri hak, aynı haklar üzerindeki diğer mutlak haklarla bazı benzer özellikler taşımasına rağmen, fikri hakkın onlardan ayrılan pek çok yönü bulunmaktadır¹¹. Her şeyden önce fikri hak söz konusu olduğunda hakkın konusu maddi değil, gayri maddidir¹². Dolayısıyla fikri hak, fikri bir çaba sonucu meydana getirilen, gayri maddi varlıklar üzerinde söz konusu olan mutlak hak şeklinde tanımlanabilir¹³.

Türk hukukunda fikri hak kavramı, genellikle geniş ve dar olmak üzere iki farklı anlamda kullanılmaktadır. Geniş anlamda fikri hak kavramı ile hem fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar hem de sınai haklar kastedilmektedir¹⁴. Bu çerçevede ilim ve ede-

biyat eserleri, musiki eserler, güzel sanat eserleri ve sinema eserleri gibi fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakların yanı sıra marka, patent, faydalı model, tasarım gibi sınai haklar da fikri hak kapsamında değerlendirilmektedir. Dar anlamda fikri hak kavramıyla ise yalnızca fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar kastedilmektedir¹⁵. Bu kapsamda fikri hak, ilim ve edebiyat eserleri, musiki eserler, güzel sanat eserleri ve sinema eserleri üzerindeki mali ve manevi hakların tamamı olarak anlaşılmaktadır.

Türk hukukunda fikir ve sanat eserlerine yönelik düzenlemeler esas olarak Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda¹⁶; marka, patent, faydalı model, tasarım gibi sınai haklara ilişkin düzenlemeler ise Sınai Mülkiyet Kanunu'nda¹⁷ düzenlenmektedir. Fikir ve sanat eserlerine ilişkin düzenlemeler ile sınai haklara yönelik düzenlemelerin, Türk hukukunda olduğu gibi birçok hukuk sisteminde farklı kanunlarda yer almasının başlıca sebeplerinden biri tarihsel koşullardır¹⁸. Zira sınai hakların korunmasını amaçlayan 1883 tarihli Paris Sözleşmesi¹⁹ ile fikir ve sanat eserlerinin korunmasını amaçlayan 1886 tarihli Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesi (*Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works*)²⁰, bu ayrımın temelini oluş-

⁸ Kemal Oğuzman ve Nami Barlas, *Medeni Hukuk* (25. Baskı, Vedat Kitapçılık 2019) 162; Şafak N. Erel, *Türk Fikir ve Sanat Hukuku* (3. Baskı, Yetkin Yayınları 2009) 24.

⁹ Oğuzman ve Barlas (n 8) 163; Erel (n 8) 24.

¹⁰ Erel (n 8) 24; Emre Gökyayla, *Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi* (2. Baskı, Yetkin Yayınları 2001) 132; Ünal Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku* (5. Baskı, Vedat Kitapçılık 2012) 7; Ömer Arbek, *Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi* (Yetkin Yayınları 2005) 35; Fırat Öztan, *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku* (Turhan Kitabevi 2008) 6; Levent Yünlü, 'Fikri Mülkiyet Hakkı', (2011) 23 (1-2) Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 891, 895; Mustafa Ateş, *Fikri Hukukta Eser Sahipliği* (Adalet Yayınevi 2012) 56; Savaş Bozbel, *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku* (XII Levha Yayınları 2012) 1-2; Savaş Bozbel, *Fikri Mülkiyet Hukuku* (XII Levha Yayınları 2015) 5.

¹¹ Halil Arslanlı, *Fikri Hukuk Dersleri II, Fikir ve Sanat Eserleri* (İstanbul Üniversitesi Yayınları 1954) 1; Alexander Peukert, *Urheberrecht und verwandte Schutzrechte* (19. Baskı, C.H. Beck 2023) 8.

¹² Nuşin Ayiter, *Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri* (2. Baskı, S Yayınları 1981) 3; Gökyayla, *Telif Hakkı* (n 10) 132-133; Kılıçoğlu (n 7) 1; Arbek (n 10) 45; Öztan (n 10) 7; Yünlü (n 10) 900-901; Bozbel, *Fikri Mülkiyet Hukuku* (n 10) 4; Cahit Suluk, Rauf Karasu ve Temel Nal, *Fikri Mülkiyet Hukuku* (7. Baskı, Seçkin Yayınları 2023) 34.

¹³ Erel (n 8) 24-25; Kılıçoğlu (n 7) 1-2; Arbek (n 10) 45.

¹⁴ İlhan Öztrak, *Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar* (AÜSBF Yayınları 1971) 5; Erel (n 8) 27; Arbek (n 10) 35; Ateş, *Eser Sahipliği* (n 10) 49; Mustafa Ateş, *Fikri Hukukta Eser* (Turhan Kitabevi 2007) 7; Emre Gökyayla, 'Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi' (2005) 7 (1) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1, 21.

¹⁵ Öztrak (n 14) 5; Erel (n 8) 27; Arbek (n 10) 35; Ateş, *Eser Sahipliği* (n 10) 49; Ateş, *Eser* (n 14) 7; Gökyayla, *Fikir ve Sanat Eserleri* (n 14) 21.

¹⁶ 5.12.1951 tarih ve 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (R.G. 13.12.1951, S. 7981).

¹⁷ 22.12.2016 tarih ve 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu, (R.G. 10.01.2017, S. 29944).

¹⁸ Hirsch (*Sınai Haklar*) (n 3) 104 vd.; Hirsch (*Fikri Haklar*) (n 1) 30.

¹⁹ 20.03.1883 tarihinde imzalanan bu sözleşme, 14.12.1900'de Brüksel'de, 02.06.1911'de Washinton'da, 06.11.1925'te La Haye'de, 02.06.1934'te Londra'da, 31.10.1958 Lizbon'da ve 14 Temmuz 1967'de Stockholm'de olmak üzere birçok kez revize edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti, ilk olarak 15.05.1930 tarih ve 1616 sayılı Kanun ile sözleşmenin La Haye metnine katılmıştır (R.G. 29.05.1930, S. 1506). Sonrasında Türkiye Cumhuriyeti, 1967'de değiştirilmiş metnin bazı maddelerine çekince koyarak sözleşmeye katılmıştır (R.G. 20.11.1975, S. 15418). Bu çekinceler, 94/5903 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla 29.07.1994 tarihinde kaldırılmıştır.

²⁰ 09.09.1886 tarihinde imzalanan bu sözleşme, 04.05.1896'da Paris'te, 13.11.1908'de Berlin'de, 20.03.1914'te Bern'de, 02.06.1928'de Roma'da ve 26.06.1948'de Brüksel'de, 17.07.1967'de Stockholm'de ve 24.07.1971 tarihinde Paris'te olmak üzere birçok kez revize edilmiştir. Bu son metin de 28.09.1979'da tekrar revize edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti, 07.07.1995 tarih ve 4117 sayılı Kanun ile Bern Sözleşmesinin 1979'da revize edilen Paris metnine katılmıştır. (R.G. 12.07.1995, S. 22341).

turmuştur. Ancak tarihsel sebeplerin dışında, hakkın doğumu, sona ermesi, koruma yöntemleri ve koruma kapsamı gibi unsurlar da bu ayrımında belirleyici rol oynamıştır. Bununla birlikte fikir ve sanat eserleri ile sınai hakların yaratıcı zihin ürünleri olması ortak bir özellik olarak belirtilebilir²¹.

HIRSCH, “fikri hak” kavramının, hem fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakları hem de sınai hakları ihtiva edecek kadar geniş kapsamlı olduğunu ifade etmektedir. Ancak, “fikri hak” kavramının yalnızca fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakları (öz fikri eserlere müteallik hakları) ifade etmek için kullanılmasını; marka, patent, faydalı model gibi sınai nitelikteki haklar için “sınai hak” kavramının kullanılmasını önermiştir²². Bu görüşün de etkisiyle fikri hak, başlangıçta yalnızca fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakkı ifade etmek için kullanılmıştır. TEKİNALP ise günümüzde fikir ve sanat eserleri alanının da sanayileştiğini, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda korunan birçok eserin de artık sanayinin bir parçası haline geldiğini, bu sebeple yalnızca marka, patent ve tasarımları sınai hak kabul edip, fikir ve sanat eserlerini “fikri hak” kabul etmenin mümkün olmadığını ileri sürmektedir²³. Bu eleştiride haklılık payı olsa da fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar ile sınai haklar arasında temel bazı farklılıkların bulunması²⁴, bu ayrımın değerinin hâlâ korunmasına yol açmaktadır. Nitekim fikir ve sanat eserleri hukukunda hakkın doğumu için herhangi bir kayıt ve tescil zorunluluğu bulunmamasına rağmen²⁵,

sınai haklarda hukuki koruma kural olarak tescil yoluyla elde edilmektedir²⁶. Fikir ve sanat eserleri üzerindeki fikri hak, eser sahibine bir kısmı mali bir kısmı manevi olmak üzere birtakım haklar bahşetmektedir. Dolayısıyla eser sahibinin mali menfaatlerinin yanı sıra manevi menfaatleri de korunmaktadır²⁷. Buna karşılık sınai hakların korunmasında esas itibarıyla hak sahibinin mali menfaatleri ön plana çıkmaktadır²⁸. Fikir ve sanat eserleri üzerindeki fikri hak gibi sınai haklar da kanunda öngörülen süreler nispetinde korunmaktadır. Ancak fikir ve sanat eserlerinde koruma süresi sınai haklara nazaran nispeten daha uzundur²⁹.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda “fikri hak” kavramı kullanılmış, ancak kavramın tanımı yapılmamıştır³⁰. Kanun’un üçüncü bölümü “Fikri Haklar” başlığını taşımaktadır. Bu başlık altında eser sahibinin manevi ve mali hakları düzenlenmektedir. Doktrinde, fikri hak kavramının sınai hakları da kapsayacak şe-

nunu’nun (FSEK) 13. maddesinde kayıt ve tescile ilişkin bir hüküm öngörülmüştür. Bu hüküm uyarınca filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren film yapımcıları ile seslerin ilk tespitini gerçekleştiren fonogram yapımcılarının sinema ve müzik eserleri içeren yapımlarının kayıt ve tescilini yaptıracakları belirtilmektedir. Ancak kayıt ve tescilin hak iddia etmek amacıyla değil, “sahip oldukları hakların ihlal edilmemesi”, “hak sahipliklerinin belirlenmesinde ispat kolaylığı sağlanması” ve “mali haklara ilişkin yararlanma yetkilerinin takip edilmesi” amacıyla olduğu ifade edilmektedir. Dolayısıyla fikir ve sanat eserlerinin kayıt ve tescili, eser sahipliğinin kazanılmasına ilişkin değildir. Bu sebeple sicile tescil kurucu değil, bildiri niteliktedir. Suluk (Karasu ve Nal) (n 12) 36-37.

²¹ Arslanlı (n 11) 1; Ayiter (n 12) 3; Erel (n 8) 27; Yünlü (n 10) 893. Tekinalp, yalnızca fikir ve sanat eserlerinin değil, patentler, faydalı modeller, endüstriyel tasarımların da yaratıcı faaliyetlerin sonuçları olduğunu, ancak marka, ticaret unvanları, işletme adlarının ise fikri ürün niteliği taşımadığını, sadece ayırt edici vasfa sahip olduklarını ifade etmektedir. Tekinalp (n 10) 1-2. Erel de fikir ve sanat eserleri ile patent hakkının konusu oluşturan icatlarda insan zekâsı ve fikri emeğin ön plana çıktığını, ticaret unvanı ve markalarda insan zekâsının rolünün o kadar da önemli olmadığını belirtmektedir. Erel (n 8) 26. Ayiter, buluşlar ve faydalı modeller üzerindeki hakların da yaratıcı zihin faaliyetlerinin ürünü olduğunu ancak fikir ve sanat eserlerinde bireysel zihin özelliğinin ve şahsiyet haklarının daha belirgin olduğunu ifade etmektedir. Ayiter (n 12) 11.

²² Hirsch (*Fikri Haklar*) (n 1) 5; Hirsch, *Fikri ve Sınai Haklar* (n 3) 6.

²³ Tekinalp (n 10) 2.

²⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kılıçoğlu (n 7) 77 vd.

²⁵ Arslanlı (n 11) 37; Ayiter (n 12) 90; Erel (n 8) 86; Gökyayla, *Telif Hakkı* (n 10) 137; Ateş, *Eser* (n 14) 8; Tekinalp (n 10) 149; Ateş, *Eser Sahipliği* (n 10) 61; Kılıçoğlu (n 7) 183; Bozbel, *Fikri Mülkiyet Hukuku* (n 10) 7; Suluk (Karasu ve Nal) (n 12) 36. Fikir ve Sanat Eserleri Ka-

²⁶ Marka (SMK m. 7/I), patent (SMK m. 90), coğrafi işaret (SMK m. 44/I) ve tasarımların (SMK m. 55/IV) korunması için sicile tescil edilmeleri gerekir. Ancak tescilsiz markaların ve tasarımların (SMK m. 55/IV, 59/II, 69/2) da bazı korumalardan yararlanabilmesi mümkündür.

²⁷ Ateş, *Eser* (n 14) 8; Yünlü (n 10) 903-904.

²⁸ Sınai hakların da yaratıcısının kişiliğine bağlı manevi yönleri bulunduğuna yönelik bkz. Erel (n 8) 27.

²⁹ Fikir ve sanat eserleri için koruma süresi, eser sahibinin yaşadığı müddetçe ve ölümünden itibaren yetmiş yıl devam etmektedir (FSEK m. 27/I). Tescilli bir markanın koruma süresi on yıldır ancak bu süre onar yıllık dönemler halinde yenilenerek sınırsız şekilde uzatılabilir (SMK m. 23/I). Tescilli tasarımların koruma süresi beş yıldır. Ancak bu süre beşer yıllık dönemler halinde yenilenerek toplam koruma süresi yirmi beş yıla kadar uzatılabilir (SMK m. 69/I). Patentlerde koruma süresi yirmi yıl, faydalı modellerde ise on yıldır ve bu sürelerin uzatılması mümkün değildir (SMK m. 101/I).

³⁰ Ateş, tanımlamanın doktrine bırakılmasını, zaman içinde gelişen ve değişen ihtiyaçlara yönelik esneklik sağlaması açısından isabetli bulmaktadır. Ateş, *Eser* (n 14) 5-6.

kilde geniş bir anlam taşıdığı, bu nedenle kavramın eser sahibinin haklarıyla aynı anlama gelecek şekilde kullanılmasının eleştirildiği görülmektedir³¹. Ayrıca kanunda yapılan değişiklikler sonucunda bağlantılı haklar ve komşu hakların da fikri hak kapsamına dâhil edildiği, bu sebeple fikri haklar başlığı altında eser sahibinin manevi ve mali haklarının düzenlenmesinin çok doğru olmadığı ifade edilmektedir³². Bu sebeple bazı yazarlar “fikri haklar” kavramı yerine “*telif hakkı*”³³, “*eser sahibinin hakları*”³⁴, “*eser üzerindeki haklar*”³⁵, “*eser sahipliğinden doğan haklar*”³⁶, “*fikir ve sanat eserleri üzerindeki fikri hak*”³⁷ kavramlarını kullanmayı tercih etmektedir.

Sonuç olarak, fikri hak kavramının dar ve geniş anlamda kullanılması, hangi anlamda kullanıldığı belirtilmediği takdirde belirsizliklere yol açabilmektedir. Zira “fikri hak” denildiğinde yalnızca fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakların mı yoksa hem fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar hem de sınai hakların mı kastedildiği belirsizdir. Kısacası doktrinde fikri hak kavramı ile ifade edilmek istenen husus üzerinde bir fikir birliği bulunmamaktadır. Bu durum, fikir ve sanat eserleri ile sınai haklara ilişkin hukuki düzenlemelerde, öğreti ve uygulamada kavram birliğinin sağlanamamasına yol açan sebeplerden biri olarak dikkat çekmektedir.

B. TELİF HAKKI KAVRAMI

Telif, Arapça kökenli bir sözcük olup “*uzlaştırma*”, “*kitap yazma*”, “*yazarın kendisinin kaleme aldığı*” gibi anlamlar taşımaktadır³⁸. Bu bakımdan daha çok yazılı eserlere ilişkin bir anlam ihtiva etmektedir. Ancak telif kelimesinin tarihsel anlamı, günümüzde fikir ve sanat eserleri hukuku bağlamında kullanılan anlamıyla birebir örtüşmemektedir. Bu nedenle, telif

kavramına yüklenen anlamın, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında korunan eser türlerini ne ölçüde kapsadığı sorusu önem kazanmaktadır.

Türk hukukunda fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar için “telif hakkı” ve fikir ve sanat eserleri hukukunu ifade etmek için de “telif hukuku” kavramları öğretide ve uygulamada sıklıkla kullanılmaktadır. Ne var ki yürürlükteki Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda bu kullanım şekilleri bilinçli olarak tercih edilmemiştir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun yürürlüğe girmesi ile Geçici hükümler kısmında yer alan Geçici madde 1’de “*Mevzuat ve sözleşmelerde kullanılan hakkı telif, telif hakları, edebi mülkiyet, güzel sanatlar mülkiyeti ve buna benzer tabirlerden bu kanunun benzer hallerde tanıdığı hak ve salahiyetler anlaşılır*” denilerek kanun koyucunun açıkça “telif hakkı” kavramını kullanmaktan kaçındığı görülmektedir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda “telif” kavramı yalnızca m. 42/IV’te “telif ücreti” şeklinde yer almaktadır. İlgili maddede meslek birliklerince elde edilen telif ücretinin dağıtımına ilişkin esasların yönetmelikle belirleneceği ifade edilmektedir.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda kullanılması tercih edilmemesine rağmen, telif hakkı ve telif hukuku kavramlarının neden bu kadar yaygın şekilde kullanıldığı, Türk hukukunda fikir ve sanat eserlerine ilişkin hukuki düzenlemelerin tarihi gelişimi incelendiğinde anlaşılabilir. Nitekim Osmanlı döneminde fikir ve sanat eserlerine ilişkin düzenlemelerde “telif” kavramının sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Örneğin, 1851 tarihli Encümen-i Daniş Nizamnamesi’nde ilk kez telif kavramı kullanılmış³⁹ ve basılması uygun görülen kitapların yazarlarına telif hakkı ödemesi yapılacağı kararlaştırılmıştır⁴⁰. 1857 tarihli Telif Nizamnamesi⁴¹ ile 1870 tarihli Telif ve Tercüme Nizamnamesi’nde⁴² de telif kavramının kullanıldığı görülmektedir.

³¹ Arslanlı (n 11) 77; Ayiter (n 12) 5; Gökyayla, *Telif Hakkı* (n 10) 141; Öztan (n 10) 279; Gökyayla, *Fikir ve Sanat Eserleri* (n 14) 21.

³² Gökyayla, *Fikir ve Sanat Eserleri* (n 14) 22.

³³ Arslanlı (n 11) 77.

³⁴ Ayiter (n 12) 5; Öztan (n 10) 279; Gökyayla, *Fikir ve Sanat Eserleri* (n 14) 22.

³⁵ Ayiter (n 12) 5; Gökyayla, *Fikir ve Sanat Eserleri* (n 14) 22.

³⁶ Ayiter (n 12) 5; Gökyayla, *Telif Hakkı* (n 10) 141.

³⁷ Arbek (n 10) 42.

³⁸ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/>, E.T: 28.11.2024.

³⁹ Diren Çakmak, ‘Osmanlı Telif Hukuku ile İlgili Mevzuat’ (2007) (21) *Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 191, 199 vd.; Kılıçoğlu (n 7) 33; Tekinalp (n 10) 87.

⁴⁰ Çakmak, *Osmanlı Telif Hukuku* (n 39) 199 vd.

⁴¹ Söz konusu nizamnameye ilişkin bkz. Çakmak, *Osmanlı Telif Hukuku* (n 39) 205 vd.; Diren Çakmak, *Osmanlı İmparatorluğu’nun Kapitalistleşme Tecrübesi ve Telif Haklarının Gelişimi* (Libra Yayınları 2014) 155 vd.

⁴² Söz konusu nizamnameye ilişkin bkz. Çakmak, *Osmanlı Telif Hukuku* (n 39) 211 vd.

Fikir ve sanat eserlerine ilişkin gerçek anlamda ilk kanun olan 1910 tarihli “Hakk-ı Telif Kanunu”nda⁴³ da telif kavramı kullanılmıştır⁴⁴. Görüldüğü üzere Osmanlı döneminde fikir ve sanat eserleri hukukuna ilişkin düzenlemelerde “telif” kavramının kullanıldığı dikkat çekmektedir⁴⁵. Bu kavramların günümüzde de kullanılmaya devam etmesinin muhtemel sebebi, geçmişteki hukuki düzenlemelerin etkisiyle bu kullanımın alışkanlık haline gelmiş olmasıdır.

HIRSCH, “telif” tabirinden genellikle ilmi veya edebi bir eserin yaratılmasının anlaşılacağı ve diğer eser türlerini kapsayacak bir anlam ihtiva etmemesi sebebiyle bu kavramın kullanılmasının doğru olmadığı kanaatindedir⁴⁶. Gerçekten de tarihsel olarak telif hakkı kavramı, genellikle edebi eser sahiplerinin hakları için kullanılmıştır⁴⁷. Ancak günümüzde telif hakkı kavramı genellikle bütün eser kategorileri üzerindeki hakları ifade etmek için kullanılmaktadır⁴⁸. Bunun dışında telif hakkı kavramı eser sahipliğinden doğan hakların parasal karşılığını ifade etmek için de kullanılmaktadır. Günlük dilde “*telif hakkımı aldım*”, “*telif hakkım ödenmedi*” şeklindeki kullanımlar bu kapsamdadır⁴⁹. Dolayısıyla günümüzde telif hakkı geniş anlamda, fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakları ifade etmek için, dar anlamda ise eser sahi-

binin mali haklarını devretmesi veya mali haklarına ilişkin lisans hakkı tanınması karşılığında alınan ivazı ifade etmek için kullanılmaktadır⁵⁰. Bu bakımdan geniş anlamda telif hakkı kavramı ile dar anlamda fikri hak kavramı örtüşmektedir.

Telif hakkının bahsedilen iki farklı anlamı, kavramların kullanımında özen gösterilmesini gerektirmektedir. Zira “telif hakkı sahibi” ile “eser sahibi” kavramları sıklıkla eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Eser sahibi, telif hakkının ilk sahibidir. Genellikle telif hakkı sahibi denildiğinde, eser sahibi kastedilse de bu iki kavram her zaman örtüşmemektedir. Eser sahibinin mali haklarını devretmesi halinde, telif hakkı sahibi ile eser sahibi farklı kişiler olabilmektedir⁵¹. Bu sebeple, telif hakkı sahibi kavramı kullanılırken, kastedilenin eser sahibi olup olmadığının netleştirilmesi önemlidir.

“Telif hakkı” kavramı yanında “telif hakları” şeklinde çoğul kullanımlara da rastlanmaktadır. GÖKYAYLA, telif hakkının tek bir hak olduğunu, bu hakkın konusunu oluşturan yetkilerden söz edilebileceğini ancak bir eserin meydana getirilmesiyle ayrı ayrı telif haklarının doğmadığını vurgulamaktadır⁵². Gerçekten de fikir ve sanat eserleri üzerindeki mutlak nitelikteki fikri hak tektir. Eser sahipliğinden kaynaklanan ve Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda “manevi haklar” ve “mali haklar” olarak ifade edilen husus, mutlak nitelikteki fikri haktan kaynaklanan yetkililerdir⁵³. Bununla birlikte, kanaatimizce “telif hakları” şeklindeki çoğul kullanım, özellikle fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakların devri ya da lisans sözleşmelerine konu edilmesi karşılığında ivazı, diğer bir deyişle telif ücretini ifade etmek amacıyla kullanıldığında, terminolojik bir sakınca teşkil etmemektedir.

Fikri hak kavramının sınai hakları da kapsayacak şekilde geniş anlamda kullanılmaya başlanması ardından telif hakkı kavramı, genellikle dar anlamda fikri hakları (fikir ve sanat eserleri üzerindeki

⁴³ Erel (n 8) 47; Çakmak, Osmanlı Telif Hukuku (n 39) 224 vd.; Tekinalp (n 10) 87.

⁴⁴ Söz konusu kanunda her türlü fikri ve ilmi eser üzerinde sahiplerinin temellük hakkı olduğu ve bu hakka telif hakkı denileceği hüküm altına alınmıştır. Böylece telif hakkı ilk kez bir kanunda tanımlanmıştır. Ayiter (n 12) 30-31; Çakmak, Osmanlı Telif Hukuku (n 39) 229 vd.; Çakmak, *Telif Haklarının Gelişimi* (n 41) 163; Öztan (n 10) 59. Hakkı-ı Telif Kanunu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ernst Hirsch ‘Memleketimizde Mer’i Olan Telif Hakkı Kanununun Tahlili’ (1940) 6 (2-3) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 346, 346 vd.

⁴⁵ Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun kabulünden önce “hakkı telif”, “mülkiyeti edebiye ve bediye”, “müellif hakları” gibi terimlerin kullanıldığı ve o dönemde de bir terim birliği bulunmadığı görülmektedir. Hirsch (*Fikrî Haklar*) (n 1) 3; Hirsch, *Fikrî ve Sınai Haklar* (n 3) 5.

⁴⁶ Hirsch (*Fikrî Haklar*) (n 1) 4; Ernst Hirsch, ‘Eser Sahipliği: Fikri ve Sınai Hakların Mahiyeti Hakkında Yeni Bir Görüş’ (1943) 3 (1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 330, 341-342; Hirsch, *Fikrî ve Sınai Haklar* (n 3) 5.

⁴⁷ Aynı yönde bkz. Ayiter (n 12) 5.

⁴⁸ Gökyayla, *Telif Hakkı* (n 10) 23. Ayrıca bkz. Erel (n 8) 27-28; Suluk (Karasu ve Nal) (n 12) 33; Kılıçoğlu (n 7) 17; Dilara Buket Tatar, *Mülkiyet ve Fikrî Mülkiyetin Felsefi Temelleri* (Astana Yayınları 2014) 90-91.

⁴⁹ Kılıçoğlu (n 7) 18.

⁵⁰ Kılıçoğlu (n 7) 17-18.

⁵¹ Jessica Litman, ‘What We Don’t See When We See Copyright as Property’ (2018) 77 (3) Cambridge Law Journal 536, 550-551.

⁵² Gökyayla, *Telif Hakkı* (n 10) 24. Ayrıca bkz. Hirsch (*Fikrî Haklar*) (n 1) 114.

⁵³ Ayiter (n 12) 112; Erel (n 8) 135; Gökyayla, *Telif Hakkı* (n 10) 24; Arbek (n 10) 128; Öztan (n 10) 280.

hakları) ifade etmek için daha çok kullanılmaya başlanmıştır. Ne var ki bu kullanım, dar anlamda fikri hakları sınai haklardan ayırmak için pratik bir fayda sağlıyorsa da yürürlükte olan Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile tam bir uyum göstermemektedir.

C. FİKRİ MÜLKİYET KAVRAMI

Fikri mülkiyet (*intellectual property, geistiges Eigentum*) kavramı hem öğretide hem de uygulamada yaygın olarak kullanılan bir kavramdır. Bu kavram, günümüzde genellikle hem fikir ve sanat eserlerini üzerindeki hakları hem de sınai hakları kapsayan bir çatı kavram olarak kullanılmaktadır. Fikri mülkiyet kavramı, eserler üzerindeki hakkın hukuki niteliğini açıklamaya çalışan ilk teorilerden biri olan fikri mülkiyet teorisinin etkisiyle yaygınlaşmıştır. Başlangıçta, yazarların eserleri üzerinde tabii bir mülkiyet hakkına sahip oldukları iddiasıyla ortaya çıkan bu teori⁵⁴, zamanla fikri mülkiyet kavramının, hem fikir ve sanat eserlerini hem de sınai hakları kapsayacak şekilde daha geniş bir anlam kazanmasına yol açmıştır. Ayrıca fikri mülkiyet kavramı yerine bazen “fikri ve sınai mülkiyet” kavramı da kullanılmaktadır. Bu çalışmada, fikri mülkiyet kavramını incelemek için öncelikle kavramın ortaya çıkmasında etkili olan fikri mülkiyet teorisine değinilmiş, ardından mülkiyet kavramı medeni hukuk ve anayasa hukuku perspektifinden ele alınarak fikri mülkiyet kavramına ilişkin bir değerlendirme yapılmıştır.

1. Fikri Mülkiyet Teorisi

Fikri mülkiyet teorisi (*die Theorie vom geistigen Eigentum*) fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakkın hukuki niteliğini açıklamak için ileri sürülen ilk teorilerden biridir. Bu teorinin ileri sürülmesinin gerekçelerini anlamak için fikir ve sanat eserleri hukukunun gelişimine kısaca değinmek gerekmektedir. Bilindiği üzere fikir ve sanat eserleri üzerindeki fikri haklar hukuk sistemleri tarafından diğer haklara kıyasla oldukça geç bir dönemde korunmaya baş-

lanmıştır⁵⁵. İlk ve ortaçağda eser sahiplerinin eserleri üzerinde fikri hak benzeri bir hakka sahip olmadığı görülmektedir⁵⁶. Matbaanın yaygınlaşmasıyla birlikte artan kitap ticaretinin düzenlenmesi ihtiyacı, ilk hukuki düzenlemelerin yapılmasını beraberinde getirmiştir⁵⁷. İlk düzenlemeler ise baskıyı teşvik etmek için matbaacılara imtiyazlar tanımak şeklinde olmuştur⁵⁸. Yeniden baskı yapanların, mevcut basılı eserleri ilk baskıyı yapanlara kıyasla daha düşük fiyatlarla piyasaya sunması, ilk baskıyı yapanların yasal olarak güvence altına alınmasını gündeme getirmiştir⁵⁹. Zira matbaacılar, kitapları basabilmek için önemli miktarda harcamalar yapmak zorunda kalmış ve bu harcamaları da ancak kendilerine kitapları belirli bir süre tek başlarına basma hakkı tanındığı takdirde telafi edebilmişlerdir⁶⁰. Bu sebeple, bazen belirli bir bölgeye matbaayı getirenler sadece o bölgede kitap ticareti yapabilmeleri için geçici bir imtiyaz verilmiştir⁶¹. Bu süreçte korumanın odak noktası yazar değil, sermayesini geri kazanma imkânı tanınması gereken matbaacılar olmuştur⁶². Dolayısıyla fikri hakların ortaya çıkışının esasında eser sahiplerinden ziyade yayınevlerinin menfaatlerini korumak amaçlı olduğu söylenebilir. Zamanla yayınevlerine tanınan imtiyazlar, matbaacıların ve yayınevlerinin

⁵⁵ Hirsch (*Sınai Haklar*) (n 3) 42 vd.; Heinrich Hubmann, ‘Die Idee vom geistigen Eigentum, die Rechtsprechung des Bundesverfassungsgerichts und die Urheberrechtsnovelle von 1985’ (1988) (1) ZUM 4, 4; Ludwig Gieseke, *Vom Privileg zum Urheberrecht* (1. Baskı, Nomos Verlagsgesellschaft 1995) 1; Grün (n 54) 23; Schack (n 54) 55; Rigamonti (n 2) 12 vd.; Erel (n 8) 26; Tekinalp (n 10) 83; Arbek (n 10) 36; Öztan (n 10) 23.

⁵⁶ Hirsch, (*Sınai Haklar*) (n 3) 43; Hirsch, *Fikri ve Sınai Haklar* (n 3) 33; Grün (n 54) 25; Ayiter (n 12) 16-17; Peukert (n 11) 43-44; Gieseke (n 55) 3; Schack (n 54) 56; Erel (n 8) 36; Öztan (n 10) 23 vd.; Tekinalp (n 10) 83 vd.; Tatar (n 48) 93-94.

⁵⁷ Rigamonti (n 2) 12.

⁵⁸ Hirsch (*Sınai Haklar*) (n 3) 51; Ayiter (n 12) 18; Rigamonti (n 2) 12; Schack (n 54) 57; Joanna Schmidt-Szalewski, ‘Die theoretischen Grundlagen des französischen Urheberrechts im 19. und 20. Jahrhundert’ (1993) GRUR International 187, 187; Ohly (n 2) 548; Öztan (n 10) 25 vd.

⁵⁹ Rigamonti (n 2) 12-13.

⁶⁰ Hubmann (n 55) 5. Ayrıca bkz. Hirsch (*Sınai Haklar*) (n 3) 51; Öztan (n 10) 26.

⁶¹ Ticari tekel sağlayan bu türden ilk imtiyaz, 1469’da Johann von Speyer’e matbaa sanatını icra etmek için Venedik’i seçmiş olması nedeniyle beş yıllığına tanınmıştır. Peukert (n 11) 45.

⁶² Hubmann (n 55) 5; Götting (n 2) 354. Ayrıca bkz. Peukert (n 11) 45; Schack (n 54) 57; Tekinalp (n 10) 86.

⁵⁴ Hirsch (*Sınai Haklar*) (n 3) 71; Christian Grün, *Die Zeitliche Schranke des Urheberrechts* (Verlag Stämpfli. 1979) 61; Ayiter (n 12) 33; Erel (n 8) 30; Haimo Schack, *Urheber-und Urhebervertragsrecht* (10. Baskı, Mohr Siebeck 2021) 60-61; Kamina (n 4) 388; Ohly (n 2) 548; Gökyayla *Telif Hakkı* (n 10) 125; Tekinalp (n 10) 89; Öztan (n 10) 29; Bozbel, *Fikri ve Sanat Eserleri Hukuku* (n 10) 25; Cannur Ercan, ‘Fikri Hak Kavramı ve Eser Sahibinin Manevi Haklarının Genel Anlamda Kişilik Hakkıyla İlişkisi’ (2021) (46) TAAD 377, 389.

bastıkları ve yayımladıkları eserler üzerinde bir tür yayıncı mülkiyeti (*Verlagseigentum*) iddia etmelerine yol açmıştır. Bir el yazması esere para ödeyen yayıncının eserinin mülkiyetini kazandığına inanılmıştır⁶³.

İmtiyazlar ve yayıncı mülkiyetinden yazarın fikri mülkiyetine doğru gerçekleşen paradigma değişimi, tabii hukuk ve aydınlanma düşüncesinin etkisiyle ortaya çıkmıştır⁶⁴. 17. yüzyılın sonlarına gelindiğinde yayıncıların eser sahiplerinden el yazmalarını edinme şartı, hukukçuların odağını yayıncıdan yazara kaydırmıştır⁶⁵. Artık yeniden basım yasağının, yayıncının kendi hakkından değil, yazarın yayıncıya devrettiği bir haktan kaynaklandığı görüşü benimsenmeye başlanmıştır⁶⁶. Bu düşüncenin gerekçelendirilmesinde John Locke'un özel mülkiyet için geliştirdiği emek teorisinden yararlanılmış⁶⁷ ve bir yazarın, düşünce ürünü olan

eseri üzerinde tabii bir mülkiyet hakkı olduğu ileri sürülmüştür⁶⁸. Fikri mülkiyet teorisi, ilk olarak Fransa'da doğmuş ve daha sonra İsviçre ile Almanya'yı da etkilemiştir⁶⁹. Fransız devrimi ile imtiyazların kaldırılması, yazarların eserleri üzerindeki haklarının tanınmasına yol açmıştır⁷⁰. Bu sebeple, fikri mülkiyet teorisi, Fransız kuramcılarının çabalarından ziyade, Fransız devriminin doğal ürünü olarak görülmektedir⁷¹. Teori, Voltaire, Diderot, Lamartine gibi yazarlar ve düşünürlerce de savunulmuştur⁷². Fikri mülkiyet teorisinin pozitif hukuka sirayeti ise Fransa'da kabul edilen 1791 ve 1793 tarihli kanunlarla gerçekleşmiştir⁷³. Bu kanunların görüşülme sürecinde Le Chapelier'in, *bir yazarın düşüncesinin meyvesi olan eserin tüm mülkiyet türleri arasında en kutsal, en tartışmasız ve en kişisel olanı* olduğuna dair meşhur beyanı dikkat çekicidir⁷⁴.

Fikri mülkiyet teorisi, fikri hakların gelişimi ve hukuk sistemleri tarafından tanınmasında önemli bir rol oynamıştır⁷⁵. Ancak, zamanla bu teori çeşitli eleştirilerin hedefi olmuştur⁷⁶. Eleştirilerin odağında fikri hakkın medeni hukuk anlamında mülkiyet hakkı olarak kabul edilemeyeceği gerçeği yer almaktadır. Fikri hakların mülkiyet hakkıyla bazı benzer özellikleri bulunsun da aralarında önemli farklılıklar mevcuttur. Bu farklılıklar hakkın konusu, kazanılması, süresi gibi hususlarda belirginleşmektedir⁷⁷.

⁶³ Ayiter (n 12) 19; Tekinalp (n 10) 86.

⁶⁴ Schack (n 54) 60.

⁶⁵ Rigamonti (n 2) 17-18.

⁶⁶ Gieseke (n 55) 115; Rigamonti (n 2) 17-18.

⁶⁷ Peukert (n 11) 48; Rigamonti (n 2) 18; Ohly (n 2) 548. Locke'un mülkiyet hakkındaki görüşleri için bkz. İlhan Akipek, 'John Locke'un Mülkiyet Hakkındaki Fikirleri' (1954) 11 (1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 514, 514 vd.; Adnan Güriz, *Teorik Açısından Mülkiyet Sorunu* (AÜHF Yayınları 1969) 134 vd.; Tatar (n 48) 72 vd. Locke'un emek teorisi esasen maddi mülkiyete ilişkindir. Bir diğer deyişle emek teorisi doğrudan fikri mülkiyeti gerekçelendirmek için ileri sürülmemiştir. Daniel Attas, 'Lockean Justifications of Intellectual Property' iç Axel Gosseries, Alain Marciano ve Alain Strowel (Editörler) *Intellectual Property and Theories of Justice* (Palgrave Macmillan 2008) 29; Tatar (n 48) 101; Yavuz Yayla, 'Fikri Mülkiyet Hakları ve Mülkiyete İlişkin Teorik Yaklaşımlar' (2020) 4 (2) *Fiscaoeconomia* 287, 294; Muzaffer Dülger, 'Homo Commoditus: Sahip Olmak, Genetik Metalar ve Fikri Mülkiyet', (2014) 72 (1) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 507, 516. Ancak Locke'un mülkiyeti gerekçelendirmek için öne sürdüğü emek teorisi başka düşünürlerin fikri mülkiyeti temellendirmelerine öncülük etmiştir. Tatar (n 48) 105. Fikri mülkiyet ve Locke'un emek teorisi ilişkisi hakkında bkz. Mehmet Yüksel, 'Fikri Mülkiyete İlişkin Felsefi Tartışmalar' (2001) 4 (1) Türkiye Barolar Birliği Dergisi 177, 186 vd.; Daniel Stengel, 'Intellectual property in philosophy' (2004) 90 (1) *Archiv Für Rechts-Und Sozialphilosophie/Archives for Philosophy of Law and Social Philosophy* 20, 26 vd.; Yayla (n 67) 294 vd.; Dülger (n 67) 516 vd. Locke'un emek teorisinin fikri mülkiyet için de uygulanabilir teorik bir temel sunmadığına savunan bir görüş için bkz. Attas (n 67) 35 vd. Locke'un bulgularından fikri emeğin ürününün aynı zamanda fikri mülkiyet olduğu sonucunu çıkaran kişinin William Warburton olduğu söylenmektedir. Grün (n 54) 63. Fikri mülkiyetin temellendirilmesinde kullanılan yaklaşımlardan bir diğeri yararcı yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre fikri ürünlerin yaratılmasını teşvik etmek için fikri emek harcayanlara fikri mülkiyet hakkı tanımak gerekmektedir. Yüksel (n 67) 185; Tatar (n 48) 112; Yayla (n 67) 301-302; Dülger (n 67) 519 vd.

⁶⁸ Hirsch (*Sinai Hakları*) (n 3) 70-71; Peukert (n 11) 48; Schack (n 54) 60; Rigamonti (n 2) 18; Kamina (n 4) 387; Yünlü (n 10) 894.

⁶⁹ Tekinalp (n 10) 90.

⁷⁰ Schmidt-Szalewski (n 58) 187.

⁷¹ Tekinalp (n 10) 90.

⁷² Tekinalp (n 10) 90.

⁷³ Hirsch, *Fikri ve Sinai Hakları* (n 3) 39-40; Ayiter (n 12); 33; Schmidt-Szalewski (n 58) 187; Seifert (n 2) 775; Peukert (n 11) 48; Kamina (n 4) 390; Gökyayla, *Telif Hakkı* (n 10) 125; Öztan (n 10) 30; Yünlü (n 10) 894.

⁷⁴ Roeber (n 2) 153; Hubmann (n 55) 5; Kamina (n 4) 390.

⁷⁵ Roeber (n 2) 153; Hubmann (n 55) 5; Gökyayla, *Telif Hakkı* (n 10) 126; Tekinalp (n 10) 90.

⁷⁶ Kohler, *Die Idee des geistigen Eigentums* (n 2) 150 vd.; Lange (n 2) 176 vd.

⁷⁷ Kohler, *Immaterialgüterrecht* (n 2) 83; Mehmet Ünal, 'Ferdî (Özel) Mülkiyetin Tarihi, Dini ve Beşeri Kökenleri' iç *Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağan* (Yetkin Yayınları 2006) 902. Ayrıca bkz. Kamina (n 4) 426 vd. Mülkiyet hakları ile fikri mülkiyet hakları arasındaki benzerliklerin, farklılıklardan çok daha önemli olduğu yönünde bkz. Jänich (n 2) 29 vd.

2. Medeni Hukuk Açısından Mülkiyet ve Fikri Mülkiyet

Türk Medeni Kanunu'nda⁷⁸ mülkiyet kavramının tanımı yapılmamıştır. Ancak bir şeye malik olan kim-
senin, hukuk düzeninin sınırları içinde, o şey üzerinde
dilediği gibi kullanma, yararlanma ve tasarrufta bu-
lunma yetkisine sahip olduğu belirtilmiştir (TMK m.
683). Medeni hukuk kapsamında mülkiyet hakkının
konusunu hukuki anlamda taşınır ve taşınmaz eşyalar
oluşturmaktadır⁷⁹. Aynı bir hak olması⁸⁰, mülkiyet hak-
kının en karakteristik özelliklerinden biridir. Belirtilen
bu hususlar dikkate alınarak doktrinde mülkiyet hakkı
“*sahibine konusu olan eşya üzerinde en geniş şekilde doğ-
rudan doğruya yararlanma, kullanma ve tasarruf etme
yetkilerinin tümünü birden veren, bu sebeple herkese
karşı ileri sürülebilen, tam, mutlak ve müstahsır bir aynı
hak*” olarak tanımlanmaktadır⁸¹. Bir başka şekilde mül-
kiyet hakkı “*eşya üzerinde en geniş yetki sağlayan aynı
hak*” olarak da ifade edilmektedir⁸². Mülkiyet yalnızca
yetkilerden değil yükümlülüklerden de oluşmaktadır⁸³.
Bu sebeple doktrinde mülkiyetin haktan öte bünyesinde
çeşitli hak, yetki, ödev ve yükümlülükleri barındıran
hukuki bir kurum olduğu da ileri sürülmektedir⁸⁴.

Medeni hukuk anlamında mülkiyet hakkının
konusunu yalnızca taşınır ve taşınmaz nitelikteki
eşyalar oluşturabildiğinden, maddi varlığı olmayan
şeyler üzerinde mülkiyet hakkı söz konusu olama-
maktadır⁸⁵. Bu sebeple soyut fikri ürün, eşya hukuku

anlamında mülkiyet ve zilyetliğin konusunu teşkil
edememektedir⁸⁶. Türk hukukunda olduğu gibi İs-
viçre ve Alman hukukunda da mülkiyet hakkının
konusu maddi eşyadır⁸⁷. Fransız hukukunda ise gayri
maddi mallar üzerinde de mülkiyet hakkının varlığı
kabul edilmektedir⁸⁸.

Fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar ile sınai
hakların mülkiyet hakkıyla ortak özelliği, her ikisinin
de mutlak haklar kategorisinde yer almasıdır⁸⁹. Zira
her iki hak da sahibine hakkın konusu üzerinde her-
kese karşı ileri sürülebilen yetkiler bahşetmektedir.
Bununla birlikte medeni hukuk anlamında mülkiyet
hakkının konusunu yalnızca taşınır ve taşınmaz eşya-
lar oluşturmaktadır. Bu bakımdan fikri ürün somut
bir madde üzerinde cisimleşse dahi üzerinde somut-
laştığı eşyadan farklı bir hukuki rejime tabi olmakta-
dır⁹⁰. Bu durumda fikri ürün hakkında niteliğine bağlı
olarak fikir ve sanat eserleri hukuku, patent, faydalı

oluşturabileceği kuralının bazı istisnaları Türk Medeni Kanu-
nu'nda düzenlenmiştir. Bu kapsamda edinmeye elverişli olan ve
taşınmaz mülkiyetinin kapsamına girmeyen doğal güçler, taşı-
nır mülkiyetinin konusuna dâhil edilmıştır (TMK m. 762). Tapu
siciline kaydedilebilen bağımsız ve sürekli haklar da taşınmaz
mülkiyeti kurallarına tabi tutulmuştur (TMK m. 704). Ayan (n 79)
32; Nomer ve Ergüne (n 79) 199.

⁸⁶ Tekinalp (n 10) 6; Yünlü (n 10) 899. Eser sahipliğinin, zilyetlik ve
mülkiyet hakkı ile farklılıkları hakkında bkz. Ateş, *Eser Sahipliği*
(n 10) 124 vd.

⁸⁷ Rona Serozan, 'Mülkiyet Hakkının Özü, İşlevi ve Sınırları' iç Prof.
Dr. Ümit Doğanay'ın Anısına Armağan 1, (Fakülteler Matbaası
1982) 246; Betül Özlük, 'Mülkiyet ve Zilyetlik Üzerine Düşün-
celer' Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (2019) 27 (1)
139, 150. Ayrıca bkz. Veysel Başpınar, *Mülkiyet Hakkını İhlal Eden
Müdahaleler* (Yetkin Yayınları 2009) 103. Serozan bu dar mül-
kiyet anlayışının kapitalizmin ilk gelişme aşamalarına tekabül
ettiğini not etmektedir. Serozan (n 87) 246. İsviçre hukukunda
mülkiyet hakkının gelişimine dair bkz. Ünal (n 77) 909-910. Al-
man Medeni Kanunu (BGB) § 90 uyarınca sadece maddi varlığı
olan şeyler medeni kanun anlamında eşya olarak kabul edilir.
Bu sebeple fikri mülkiyet BGB § 90 kapsamında mülkiyet olarak
nitelendirilmez. Mary-Rose McGuire, 'Intellectual property righ-
ts: "property" or "right"? The application of the transfer rules to
intellectual property' iç Wolfgang Faber ve Brigitta Lurger (Edi-
törler) *Rules for the Transfer of Movables: A Candidate for Euro-
pean Harmonisation or National Reforms* (Sellier European Law
Publishers 2008) 222.

⁸⁸ Serozan (n 87) 247; Başpınar (n 87) 103; Özlük (n 87) 149.

⁸⁹ Erel (n 8) 31; Gökyayla, *Telif Hakkı* (n 10) 127; Arbek (n 10) 48;
Yünlü (n 10) 903.

⁹⁰ Gökyayla, *Telif Hakkı* (n 10) 136; Kılıçoğlu (n 7) 3; Ateş, *Eser Sa-
hipliği* (n 10) 130; Bozbel, *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku* (n 10) 34;
Yünlü (n 10) 899; Bozbel, *Fikri Mülkiyet Hukuku* (n 10) 5; Suluk
(Karasu ve Nal) (n 12) 34.

⁷⁸ 22.11.2001 tarih ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (R.G.
8.12.2001, S. 24607).

⁷⁹ Kemal Oğuzman, Özer Seliçi ve Saibe Oktay-Özdemir, *Eşya Hukuku*
(21. Baskı, Filiz Kitabevi 2018) 285; Lale Sirmen, *Eşya Hukuku* (10.
Baskı, Yetkin Yayınları 2022) 291; Haluk Nami Nomer ve Mehmet
Serkan Ergüne, *Eşya Hukuku* (10. Baskı, Oniki Levha Yayınları 2023)
199; Mehmet Ayan, *Eşya Hukuku* (10. Baskı, Adalet Yayınevi 2020)
32; Fikret Eren, *Mülkiyet Hukuku* (7. Baskı, Yetkin Yayınları 2023) 55.

⁸⁰ Oğuzman, Seliçi ve Oktay-Özdemir (n 79) 274; Sirmen (n 79)
265; Ayan (n 79) 31; Eren (n 79) 4.

⁸¹ Ünal (n 77) 903; Benzer bir tanım için bkz. Eren (n 79) 21.

⁸² Oğuzman, Seliçi ve Oktay-Özdemir (n 79) 274; Sirmen (n 79)
265. Bu görüşü eksik olarak nitelendiren bir görüş için bkz. Ay-
dın Zevkililer, 'Mülkiyetin Yapısı ve Mülkiyetten Doğan Ödevler'
iç Bülent Nuri Eren'e Armağan (1977) 588.

⁸³ Zevkililer (n 82) 593; Sirmen (n 79) 265; Nomer ve Ergüne (n 79)
199.

⁸⁴ Zevkililer (n 82) 585.

⁸⁵ Nomer ve Ergüne (n 79) 199; Gökyayla, *Telif Hakkı* (n 10) 126;
Kılıçoğlu (n 7) 2. Mülkiyet hakkının konusunu yalnızca eşya

model, tasarım hukukuna ilişkin hükümler uygulanırken; fikri ürünün üzerinde somutlaştığı maddi cisme eşya hukuku hükümleri uygulanmaktadır⁹¹.

Fikri ve sınai haklar ile mülkiyet hakkı arasındaki bir diğer fark, hakkın süre ile sınırlı olup olmamasından kaynaklanmaktadır⁹². Mülkiyet hakkı, kural olarak süre ile sınırlı değilken⁹³, fikir ve sanat eserleri⁹⁴ ile marka, patent, faydalı model, tasarım gibi sınai haklar kanunda öngörülen belirli süreler boyunca korunmaktadır⁹⁵. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na göre bu süre, eser sahibinin yaşamı boyunca ve ölümünden itibaren yetmiş yıl ile sınırlıdır (FSEK m. 27/I). Sınai haklarda ise sınai hakkın konusuna göre bu süre değişmektedir. Tescilli bir markanın koruma süresi on yıldır. Ancak bu süre onar yıllık dönemler halinde yenilenerek sınırsız şekilde uzatılabilmektedir (SMK m. 23/I). Tescilli tasarımların koruma süresi beş yıldır ve bu süre beşer yıllık dönemler halinde yenilenerek toplam koruma süresi yirmi beş yıla kadar uzatılabilmektedir (SMK m. 69/I). Patentlerde koruma süresi yirmi yıl, faydalı modellerde ise on yıldır ve bu süreler uzatılması mümkün değildir (SMK m. 101/I).

Mülkiyet hakkı, malike manevi haklar sağlamazken; fikir ve sanat eserleri üzerindeki fikri hak sahibine mali haklar yanında manevi haklar da tanımlanmaktadır⁹⁶. Bunun yanı sıra, mülkiyet hakkı devredilebilir bir hak olmasına rağmen, eser sahibi sadece mali haklarını devredabilmekte, manevi hakların devredilmesi söz konusu olamamaktadır⁹⁷.

Hakkın kazanılması açısından da fikri ve sınai haklar ile mülkiyet hakkı çoğunlukla farklılaşmaktadır. Mülkiyet hakkı, kural olarak taşınırlarda zilyetliğin

tesisi, taşınırlarda ise tapu siciline tescil ile kazanılmaktadır. Fikir ve sanat eserleri üzerindeki fikri hak ise tescil ilkesine tabi değildir. Eserler yaratıldıkları andan itibaren kendiliğinden korunmaktadır⁹⁸. Sınai haklar ise kural olarak sicile tescille korunmaktadır. Bu bakımdan sınai hakların korunmasının taşınmaz mülkiyetinin kazanılması ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Fikri ve sınai haklar ile mülkiyet hakkı arasındaki önemli farklılıklardan biri, fikri ve sınai hakların tüketimle sona ermemesinde yatmaktadır⁹⁹. Örneğin, bir şarkının veya bilgisayar programının milyonlarca farklı kişi tarafından dinlenilmesi veya kullanılması, eserin tükenmesine yol açmadığı gibi aksine popülerliğini ve değerini artırabilmektedir¹⁰⁰. Bir buluşun somutlaştığı ürün de ne kadar çok sayıda üretilirse üretilsin buluşun tükenmesi söz konusu olmamaktadır¹⁰¹. PEUKERT, bu konuda şu örneği vermektedir: “Bir parça kek yalnızca birkaç kişiyi doyurur, ‘Happy Birthday to You’ şarkısı ise milyonlarca kez söylendi ve söylenmeye devam ediyor¹⁰²”.

Fikri ve sınai hakların mülkiyet hakkından farklı olan bir diğer özelliği, bu hakların korunmasında ülkesellik prensibinin geçerli olmasıdır¹⁰³. Bu bakımdan kural olarak marka, patent, tasarım gibi tescile tabi sınai haklar hangi ülkede tescil edilmişse o ülkede korunmaktadır¹⁰⁴. Fikir ve sanat eserleri de ancak eserin üretildiği ülke hukuku tarafından korunmaktadır. Bununla birlikte Bern Sözleşmesi, Roma Sözleşmesi ve TRIPS gibi uluslararası anlaşmalar sayesinde fikri ve sınai hakların koruma kapsamı genişletilmektedir¹⁰⁵.

Özetle, fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar ile sınai haklar, mülkiyet hakkına benzer bazı özellikler taşımasına rağmen, birçok açıdan birbirinden farklıdır. Bu nedenle, medeni hukuk perspektifinden değerlendiril-

⁹¹ Tekinalp (n 10) 7; Bozbel, *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku* (n 10) 35; Yünlü (n 10) 899.

⁹² Götting (n 2) 353; Yünlü (n 10) 895.

⁹³ Nomer ve Ergüne (n 79) 200.

⁹⁴ Peukert (n 11) 8; Erel (n 8) 30; Kılıçoğlu (n 7) 3-4; Gökyayla, *Telif Hakkı* (n 10) 126; Arbek (n 10) 48; Ateş, *Eser Sahipliği* (n 10) 127-128; Ercan (n 54) 390. Fikri mülkiyet teorisinin temsilcilerine göre fikri hak, mülkiyet hakkı benzeri bir hak olduğundan tıpkı mülkiyet hakları gibi süresiz olarak korunmalıdır. Grün (n 54) 66.

⁹⁵ Yüksel (n 67) 186; Stengel (n 67) 25; Suluk (Karasu ve Nal) (n 12) 47.

⁹⁶ Yüksel (n 67) 186; Ateş, *Eser Sahipliği* (n 10) 127. Stengel (n 67) 25; Yünlü (n 10) 895.

⁹⁷ Erel (n 8) 31; Gökyayla, *Telif Hakkı* (n 10) 126; Yünlü (n 10) 895; Ateş, *Eser Sahipliği* (n 10) 128; Ercan (n 54) 390.

⁹⁸ Arslanlı (n 11) 32; Ayiter (n 12) 112; Erel (n 8) 86; Tekinalp (n 10) 143; Nal ve Suluk (Karasu) (n 12) 76; Öztan (n 10) 236; Kılıçoğlu (n 7) 183; Yünlü (n 10) 895; Ercan (n 54) 391.

⁹⁹ Stengel (n 67) 25; Suluk (Karasu ve Nal) (n 12) 34.

¹⁰⁰ Peukert (n 11) 9 vd.

¹⁰¹ Suluk (Karasu ve Nal) (n 12) 34.

¹⁰² Peukert (n 11) 9 vd.

¹⁰³ Suluk (Karasu ve Nal) (n 12) 34.

¹⁰⁴ Bozbel, *Fikri Mülkiyet Hukuku* (n 10) 7; Suluk (Karasu ve Nal) (n 12) 34.

¹⁰⁵ Suluk (Karasu ve Nal) (n 12) 38.

dirildiğinde, “fikri mülkiyet” kavramının terminolojik olarak çok doğru bir kavram olmadığı söylenebilir. *HIRSCH*, fikri mülkiyet kavramının “maksada elverişsiz, gayrı muvafık ve tehlikeli” olduğunu savunmuştur¹⁰⁶. Fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakkın mülkiyetin konusu olamayacağını belirtmiş¹⁰⁷, bir şeye malik olmak ile bir hakka sahip olmanın farklı şeyler olduğunu vurgulamıştır¹⁰⁸. Aynı gerekçelerle “sınai mülkiyet” kavramına da karşı çıkmış, bu hakları mülkiyete benzetmenin müspet hukuk ve hukuk tekniği bakımından doğru olmadığını ifade etmiştir¹⁰⁹. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun hazırlanmasında da büyük rol üstlenen *Hirsch*’in de etkisiyle kanunun ilk halinde fikri mülkiyet kavramı kullanılmamıştır. Ancak, daha sonra kanunda yapılan değişiklikler akabinde FSEK m. 41, m. 44/I-III ve Ek madde 9’da fikri mülkiyet ifadesi kullanılarak kanundaki kavram birliği bozulmuştur¹¹⁰. *HIRSCH*, Fransız hukuk sistemine has olan “*propriété industrielle*” teriminin “sınai mülkiyet” olarak iktibas edilmesinin Türk hukuk sistemine uymayacağını ısrarla savunsa da bu görüş¹¹¹, öğreti ve kanun koyucu tarafından benimsenmemiş olsa gerek, bu kavram artık Türk hukukuna da yerleşmiş bulunmaktadır. Hatta sınai haklara ilişkin yakın tarihli bir kanunlaştırma ürünü olan 6769 sayılı kanunun adı dahi “Sınai Mülkiyet Kanunu” dur.

AYİTER de fikri mülkiyet kavramını çok tartışmalı bir teoriye önceden katılma anlamı taşıyacağı çekincesiyle kullanmaktan kaçınmıştır¹¹². *GÖKYAYLA* da fikri mülkiyet ile fikri ve sınai mülkiyet kavramlarının teknik anlamda doğru olmadığını ifade etmiştir¹¹³. *TEKİNALP* ise fikri mülkiyet kavramındaki “fikri” kelimesinin konuyu değil, mülkiyetin türünü ifade ettiğini belirtmekte ve fikri mülkiyet kavramını fikir ve sanat eserlerini ve sınai hakları kapsayacak şekilde kullanmaktadır¹¹⁴. *BOZBEL*¹¹⁵ ve

*SULUK*¹¹⁶ da benzer şekilde fikri mülkiyet kavramını fikir ve sanat eserlerini ve sınai hakları kapsayan bir üst kavram olarak kullanmaktadır.

3. Anayasa Hukuku Açısından Mülkiyet ve Fikri Mülkiyet

Mülkiyet hakkı, medeni hukukta aynı bir hak olarak düzenlenirken, anayasa hukukunda ise temel haklar arasında yer almaktadır. Mülkiyet hakkı, Anayasa’nın¹¹⁷ 35. maddesinde “Temel Hak ve Ödevler” başlıklı ikinci kısmın, “Kişinin Hakları ve Ödevleri” başlıklı ikinci bölümünde düzenlenmektedir. Bu maddede mülkiyet hakkının tanımı yapılmamakta, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu, bu hakkın ancak kamu yararı amacıyla kanunla sınırlanabileceği ve mülkiyet hakkının kullanılmasının toplum yararına aykırı olamayacağı belirtilmektedir.

Mülkiyet hakkının medeni hukuk kapsamındaki dar anlamının yanında, anayasa hukukunda daha geniş bir anlamı bulunmaktadır¹¹⁸. *ERTAŞ* bunu “*mülkiyet hakkının anlam ikilemi*” olarak ifade etmektedir¹¹⁹. Anayasa hukuku kapsamında mülkiyet hakkı, medeni hukuktaki gibi yalnızca taşınır ve taşınmaz eşyalarla sınırlı olarak kabul edilmemektedir. Anayasa hukuku açısından mülkiyet hakkı malvarlığı haklarını kapsayacak şekilde geniş yorumlanmaktadır¹²⁰. Dolayısıyla taşınır ve taşınmaz eşyalar haricinde fikri ve sınai hakların da mülkiyet hakkının kapsamı içinde yer aldığı kabul edilmektedir¹²¹. Bununla birlikte “fikri mülkiyet hakkı” açıkça anayasada temel bir hak olarak düzenlenmemiştir¹²².

¹¹⁶ Suluk (Karasu ve Nal) (n 12) 33.

¹¹⁷ 18.10.1982 tarih ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (R.G. 9.11.1982, S. 17863 (Mükerrer)).

¹¹⁸ Şeref Ertay, ‘Mülkiyet Hakkının Yeni Boyutu ve Bu Hakka Getirilen Daraltımların Anayasa ve İnsan Haklarına Uygunluğu’ iç Lale Sirmen, Çiğdem Kırcı ve Vedat Buz (Editörler) *Türk Medeni Kanununun Yürürlüğe Girişinin 80. Yılı Münasebetiyle Düzenlenen Sempozyum* (Ankara Üniversitesi Yayınları 2006) 136.

¹¹⁹ Ertay (n 118) 135.

¹²⁰ Ertay (n 118) 136; Suat Şimşek, ‘Mülkiyet Hakkının Kapsamı, Sınırlandırma Nedenleri ve Şartları Açısından 1982 Anayasası ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi: Karşılaştırmalı Bir Analiz-I’ (2010) (91) TBB Dergisi 181, 189. Eren (n 79) 11; Özlük (n 87) 144-145.

¹²¹ Ertay (n 118) 136; Şimşek (n 120) 188-189; Eren (n 79) 11.

¹²² Ülkelerin anayasalarında fikri mülkiyetin temel bir anayasal hak olarak tanınmasının fikri mülkiyet haklarının korunmasını gerçekten garanti etmediğini, fikri mülkiyet hakları konusunda en

¹⁰⁶ Hirsch (*Fikri Haklar*) (n 1) 4.

¹⁰⁷ Hirsch (*Fikri Haklar*) (n 1) 4.

¹⁰⁸ Hirsch (*Sınai Haklar*) (n 3) 3; Hirsch, *Fikri ve Sınai Haklar* (n 3) 4.

¹⁰⁹ Hirsch (*Sınai Haklar*) (n 3) 3.

¹¹⁰ Gökyayla, Fikir ve Sanat Eserleri (n 14) 5 vd.

¹¹¹ Hirsch (*Sınai Haklar*) (n 3) 2.

¹¹² Ayiter (n 12) 5.

¹¹³ Gökyayla, *Telif Hakkı* (n 10) 24. Benzer yönde bkz. Yünlü (n 10) 895.

¹¹⁴ Tekinalp (n 10) 2-3.

¹¹⁵ Bozbel, *Fikri Mülkiyet Hukuku* (n 10) 3.

Anayasa Mahkemesi'nin fikri ve sınai hakların mülkiyet hakkının konusunu oluşturup oluşturamayacağına ilişkin yaklaşımının zaman içerisinde değişiklik gösterdiği görülmektedir¹²³. Anayasa Mahkemesi, 1967 tarihli eski bir kararında mülkiyet hakkının konusunun yalnızca taşınır ve taşınmaz eşya olabileceğini, fikri ve sınai hakların mülkiyete konu olamayacağını kabul etmiştir¹²⁴. Ancak daha sonraki yerleşik içtihatlarında Anayasa Mahkemesi bu yaklaşımını değiştirmiş, fikri ve sınai hakları da mülkiyet hakkının konusu kapsamında değerlendirmiştir¹²⁵. Bu bakımdan marka¹²⁶ ve patent¹²⁷ gibi sınai hakların yanında, fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakların¹²⁸ da anayasal mülkiyet hakkı kapsamında

değerlendirildiği görülmektedir. Dolayısıyla hem öğretide¹²⁹ hem de mahkeme kararlarında fikri ve sınai hakların Anayasanın 35. maddesindeki mülkiyet hakkı kapsamında olduğu kabul edilmektedir.

Türk hukukuna benzer şekilde İsviçre¹³⁰ ve Alman¹³¹ hukuklarında da fikri ve sınai haklar anayasal mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de mülkiyet hakkının konusunu yalnızca taşınır ve taşınmaz eşyalar olarak değerlendirmemekte, fikri ve sınai hakların da mülkiyet hakkının kapsamına girdiğini kabul etmektedir¹³². Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin bu yaklaşımının Türk hukuku üzerinde de etkisi olduğu görülmektedir¹³³.

4. Değerlendirme

Mülkiyet kavramı, hukukun en temel ve tartışmalı kavramlarından biridir¹³⁴. Hukukun farklı disiplinleri arasında dahi bu kavrama yaklaşımın farklılık göstermesi, mülkiyetin anlam ve kapsamını belirlemeyi güçleştirmektedir. Medeni hukuk, mülkiyeti yalnızca somut eşyalarla sınırlandırırken; anayasa hukuku, malvarlığına dâhil hakları da bu

ayrıntılı ve zengin hükümlere sahip ülkelerin aslında eser sahipleri, mucitler ve diğer hak sahipleri için daha az koruma sağladığını ileri süren bir çalışma için bkz. Lior Zemer, 'The Dialectic Effect of Intellectual Property Constitutionalism' (2020) 52 (2) George Washington International Law Review 163, 209 vd.

¹²³ Salih Polater, 'Sınai Mülkiyet Haklarına İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamelerin Anayasa'ya Uygunluğu Sorunu' (2016) 14 (160) Legal Hukuk Dergisi 1861, 1890 vd.; Kürşat Akça, 'Anayasa Mahkemesi Kararlarında Mülkiyet Hakkı' (2015) 6 (3) İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 543, 557 vd.; H. Burak Gemalmaz, 'Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Usulünde Mülkiyet Hakkının Uygulanabilirliği Meselesi I: AYM Kararlarının Mülkiyet Hakkının Mevcudiyetinin Dayanağı Olarak Uluslararası Hukuka Açıklık Açısından Eleştirel Değerlendirilmesi' (2015) 31 (1) Anayasa Yargısı 379, 395 vd.

¹²⁴ Anayasa Mahkemesi, 28.12.1967, 1967/49 K. (Kazancı İçtihat Bankası).

¹²⁵ Polater (n 123) 1892; Akça (n 123) 558. Anayasa Mahkemesinin bu yaklaşımının insan hakları hukukuna uygun olduğu kabul edilmekte ancak mahkemenin kararlarda tartışma yapmaması haklı olarak eleştirilmektedir. Gemalmaz (n 123) 396-397.

¹²⁶ "Mülkiyet hakkının konusunu, maddi ve gayrimaddi mallar oluşturmaktadır. Taşınır ve taşınmaz mallar, maddi mallar kapsamında iken, fikri ve sınai mülkiyet hakları gayrimaddi mallar kapsamında yer almaktadır. Bir markanın sahibine sağladığı haklar, "marka hakkı" olarak adlandırılmakta ve fikri ve sınai mülkiyet hakları kapsamında yer almaktadır. Bu nedenle marka hakkı üzerinde yapılacak sınırlandırmalarda, Anayasanın "Mülkiyet hakkı" başlıklı 35. maddesinin esas alınması gerekmekte ve marka hakkının ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilmesi mümkün bulunmaktadır". Anayasa. Mahkemesi, 31.01.2008, 2008/47 K. (Kazancı İçtihat Bankası). Benzer yönde kararlar için bkz. Anayasa Mahkemesi, 31.01.2008, 2008/48 K.; Anayasa Mahkemesi, 09.04.2014, 2014/75 K.; Anayasa Mahkemesi, 13.05.2015, 2015/46 K.; Anayasa. Mahkemesi, 27.05.2015, 2015/50 K. (Kazancı İçtihat Bankası).

¹²⁷ Anayasa Mahkemesi, Novartis AG Başvurusu, 14.11.2018, Başvuru No: 2015/11867, (R.G. 12.12.2018, S. 30623).

¹²⁸ "Mülkiyet hakkının konusunu, maddi ve gayrimaddi mallar oluşturmaktadır. Taşınır ve taşınmaz mallar, maddi mallar kapsamın-

da iken, fikri ve sınai mülkiyet hakları gayrimaddi mallar kapsamında yer almaktadır. Dolayısıyla, sinema eserleri üzerindeki fikri haklar da mülkiyet hakkı kapsamındadır." Anayasa Mahkemesi, 29.12.2011, 2011/176 K. (Kazancı İçtihat Bankası).

¹²⁹ Ertaş (n 118) 137; Başpınar (n 87) 115; Şimşek (n 120) 191; Akça (n 123) 559; Özlük (n 87) 145. Fikir ve sanat eserleri açısından bkz. Ayiter (n 12) 14-15; Erel (n 8) 29; Arbek (n 10) 45.

¹³⁰ Başpınar (n 87) 116.

¹³¹ Federal Alman Anayasasında da fikri mülkiyet hakkı doğrudan yer almamaktadır Bununla birlikte Alman hukukunda da fikir ve sanat eserleri üzerindeki fikri hak, Alman Anayasası'nın 14. maddesindeki mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilmektedir. Hubmann (n 55) 8; Gamm (n 2) 77; Peukert, (n 11) 5; Alfred Söllner, 'Zum verfassungsrechtlichen Schutz geistigen Eigentums' iç Ulrich Loewenheim ve Thomas Raiser (Editörler) *Festschrift für Fritz Traub zum 65. Geburtstag* (Deutscher Fachverlag 1994) s. 368-369. Ayrıntılı bilgi için bkz. Rolf Schwartmann ve Christian-Henner, 'Die verfassungsrechtlichen Grenzen der Urheberrechtsdebatte' (2012) ZUM 759, 760 vd. Aynı durum marka ve patent gibi sınai haklar için de geçerlidir. Söllner (n 130) 369; Ohly (n 2) 546.

¹³² Şimşek (n 120) 219; Akça (n 123) 580; Altan Fahri Gülerci, 'Anayasa ve Özel Hukuk İlişkileri Bağlamında Ticari Nitelikli Mülkiyet Hakkının Korunması' Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (2022) 12 (1) 239, 256.

¹³³ Sirmen (n 79) 270; Akça (n 123) 589; Gülerci (n 132) 255.

¹³⁴ Başpınar (n 87) 109; Eren (n 79) 3.

kapsamda değerlendirerek daha geniş bir anlayış benimsemektedir¹³⁵. Bu durum anayasa hukuku ile medeni hukukun mülkiyet anlayışının örtüşmediğini ortaya koymaktadır¹³⁶.

Mülkiyetin tarihsel süreçte anlam ve kapsam bakımından sürekli değişmesi¹³⁷, mülkiyetin “*elastiki*” bir yapıya sahip olduğu yönündeki görüşleri desteklemektedir¹³⁸. Özellikle günümüzde mülkiyet hakkının, eşya hukukunun dar kalıplarını aşarak ekonomik değeri olan tüm varlıkları kapsayacak şekilde genişleme eğilimi gösterdiği ifade edilmektedir¹³⁹. Ancak, hukuki kavramların pozitif hukuk çerçevesinde ele alınması gerektiği unutulmamalıdır.

Hukukun farklı disiplinlerindeki mülkiyet anlayışlarının çeşitliliği, fikri mülkiyet kavramına ilişkin tartışmaları da daha karmaşık hale getirmektedir. Medeni hukuk perspektifinden değerlendirildiğinde, mülkiyet hakkının yalnızca somut eşyaları kapsadığı, dolayısıyla gayri maddi varlıklar üzerinde mülkiyet hakkı tesis edilemeyeceği açıktır. Bu nedenle, “fikri mülkiyet” kavramının medeni hukuk açısından teorik olarak doğru olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte, anayasa hukuku perspektifinden bakıldığında mülkiyet hakkı, malvarlığına ilişkin hakları da kapsayacak şekilde geniş yorumlanmaktadır. Bu yaklaşım, fikri ve sınai hakların da Anayasa m. 35 kapsamında mülkiyet hakkı olarak değerlendirilmesini sağlamış ve bu hakları temel hak ve özgürlüklerin bir parçası haline getirmiştir. Bu geniş yorum, temel hak ve özgürlüklerin korunması açısından olumlu değerlendirilebilecek ise de mülkiyet kavramının sınırlarının belirsizleşmesine yol açmaktadır.

Türk hukukunda “fikri mülkiyet” kavramı, genellikle bu hakkın medeni hukuk anlamındaki mülkiyet hakkından farklı olduğu belirtilerek kullanılmaktadır. Bu kavramın uluslararası sözleşmelerde ve yabancı literatürde geniş bir kabul görmesi, Türk hu-

kukunda da kullanımını yaygınlaştırmıştır¹⁴⁰. Ancak doktrinde de ifade edildiği gibi, mülkiyet hakkının malvarlığı hakkı şeklinde anlaşılması isabetli değildir¹⁴¹. Zira mülkiyet hakkı ile malvarlığı hakkının eş değer görülmesi özel hukuk açısından sakıncalı sonuçlar doğurabilecek niteliktedir. *GÜLERCİ*’nin de belirttiği üzere “*mameleki tüm hakların anayasadan aldıkları güçle aynileşmesi medeni hukukun klasik yaklaşımını derinden etkileyebilecektir*”¹⁴². Bu bağlamda “mülkiyet” gibi oldukça tartışmalı bir kavramı içeren “fikri mülkiyet” kavramı yerine, “fikri ve sınai haklar” kavramının tercih edilmesinin daha doğru olduğu kanaatindeyiz.

II. FARKLI HUKUK SİSTEMLERİNDE KULLANILAN KAVRAMLARA BAKIŞ

A. ANGLO-AMERİKAN HUKUK SİSTEMİ

İngiltere¹⁴³, Amerika Birleşik Devletleri¹⁴⁴, Kanada¹⁴⁵, Avustralya¹⁴⁶ gibi Anglo-Amerikan hukuk sistemine dâhil ülkelerde dar anlamda fikri hakları (telif haklarını) ifade etmek için “*copyright*” kavramı kullanılmaktadır. Latince “*copia*”, İngilizce “*copy*” sözcükleri bir şeyin çoğaltılması anlamına gelmektedir¹⁴⁷. *Copyright* kavramının fikir ve sanat eserleri hukukunu ifade edecek bir anlama kavuşmasının sebebi, fikri hakların tarihsel gelişimine bakıldığında anlaşılmaktadır. Daha önce açıklandığı üzere, fikri hakların gelişimi, matbaanın icadından sonra yayınevlerine verilen imtiyazlar ve yayıncı mülkiyeti teorisiyle şekillenmiştir. Yayıncı mülkiyeti teorisi,

¹³⁵ Anayasa hukukundaki mülkiyet anlayışının özel hukuka etkisine ilişkin değerlendirmeler için bkz. Gülerci (n 132) 255.

¹³⁶ Gülerci (n 132) 285.

¹³⁷ Başpınar (n 87) 69; Eren (n 79) 21; Akça (n 123) 544-545; Özlük (n 87) 140-141.

¹³⁸ Başpınar (n 87) 69; Eren (n 79) 21.

¹³⁹ Özlük (n 87) 160.

¹⁴⁰ Fikri ve sınai haklar alanına ilişkin yayım faaliyeti yürüten “Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi” ve “Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi” fikri mülkiyet kavramının Türk hukukunda geniş çapta kabul gördüğünün göstergesi olarak kabul edilebilir.

¹⁴¹ Gülerci (n 132) 258.

¹⁴² Gülerci (n 132) 258.

¹⁴³ İngiliz hukukunda telif hakları, tasarım hakları ve patent hakları, 1988 tarihli “Telif Hakkı, Tasarımlar ve Patent Kanunu” (*Copyright, Designs and Patents Act*) adlı kanunda düzenlenmektedir.

¹⁴⁴ Amerika Birleşik Devletleri’nde telif hakları, 1976 tarihli Telif Hakkı Kanunu’nda (*Copyright Act of 1976*) düzenlenmektedir.

¹⁴⁵ Kanada hukukunda telif hakları, 1985 tarihli Telif Hakkı Kanunu’nda (*Copyright Act, R.S.C. 1985 c. C-42*) düzenlenmektedir.

¹⁴⁶ Avustralya’da telif hakları 1968 tarihli Telif Hakkı Kanunu’nda, “*Copyright Act (1968)*” düzenlenmektedir.

¹⁴⁷ Richard Rogers Bowker, *Copyright: Its Law and Its Literature*, (Office of the Publishers’ Weekly 1886).

ilk olarak 1556'da İngiltere'deki kitapçılar loncasında (*Stationer's Company*) ortaya çıkmıştır¹⁴⁸. Burada münhasır yayın hakkına sahip olan kişi, “*owner of copy*” olarak adlandırılmıştır. Bugün telif hakkı anlamında kullanılan “*copyright*” kavramı da buradan gelmektedir¹⁴⁹. Dolayısıyla *copyright* kavramı başlangıçta kelime anlamına, yani kopyalama, diğer bir deyişle çoğaltma hakkına tekabül etmekte ve basitçe yalnızca yazılı eserlerin başkaları tarafından çoğaltılmasını ve izinsiz olarak kopyalanmasını engelleme hakkı anlamına gelmekteydi¹⁵⁰. Ancak, 19. yüzyılın ortalarından itibaren *copyright*, yalnızca kopyalama ve buna mani olma hakkını değil, taklitlere, uyarlamalara ve çevirilere de mani olma hakkını da kapsamaya başlamıştır¹⁵¹. Kısacası, *copyright* kavramı, önce çoğaltma hakkını ifade etmek için kullanılmış, ancak kavram zamanla genişlemiş ve farklı anlamlar kazanmıştır¹⁵².

Anglo-Amerikan hukuk sisteminde fikir ve sanat eserleri ile sınai hakları içeren bir genel terim olarak fikri mülkiyet anlamına gelen “*intellectual property*” kavramı kullanılmaktadır¹⁵³. Telif hakkı (*copyright*), genellikle fikri mülkiyetin bir türü olarak kabul edilmektedir¹⁵⁴. Anglo-Amerikan hukuk

sisteminde mülkiyet kavramı dar bir çerçevede ele alınmamakta ve yalnızca eşya üzerindeki haklarla sınırlı olarak kabul edilmemektedir¹⁵⁵. Bu sebeple Türk, İsviçre ve Alman hukukunda olduğu gibi mülkiyet ile fikri mülkiyet kavramları arasında temelde bir uyumsuzluk görülmemektedir.

B. KITA AVRUPASI HUKUK SİSTEMİ

1. Fransız Hukuku

Fransa'da fikri mülkiyet teorisi güçlü bir şekilde savunulmuş¹⁵⁶ ve bu teorinin etkisiyle 1791 ve 1793 tarihli kanunlarda “*edebi ve sanatsal mülkiyet*” anlamına gelen “*propriété littéraire et artistique*” kavramı kullanılmıştır¹⁵⁷. Fransa'nın benimsediği bu kavramın, Bern Sözleşmesi'nin başlığında da kullanılması önerisi, müzakereler sırasında tartışmaların yaşanmasına yol açmıştır¹⁵⁸. Fransa, başlıkta edebi ve sanatsal mülkiyet kavramının kullanılmasını önerirken, Almanya bu kararın sürdürülmesinin Almanya'nın sözleşmeye katılmasını büyük olasılıkla engelleyeceğini açıklamıştır. İsviçre delegasyonun önerisiyle, sözleşmenin başlığı “*edebiyat ve sanat eserlerinin korunması*” (*protection des oeuvres littéraires et artistiques*) olarak belirlenmiştir. Komisyon, bu başlığın belirli bir hukuki teoriyi desteklemeyi amaçlamadığını ifade etmiş ve her ülkenin başlığı kendi hukukuna uygun şekilde çevirebileceğini belirtmiştir¹⁵⁹.

Fransız hukukunda fikri mülkiyet (*Propriété Intellectuelle*) kavramı günümüzde de kullanılmaya devam etmektedir¹⁶⁰. Fikir ve sanat eserleri ile sınai haklara ilişkin düzenlemeler, 92-597 sayılı, 1 Temmuz 1992 tarihli Fikri Mülkiyet Kanunu'nda (*Code*

¹⁴⁸ Peukert (n 11) 47.

¹⁴⁹ Hirsch (*Sınai Haklar*) (n 3) 54; Peukert (n 11) 47.

¹⁵⁰ Paul Goldstein, *Copyright's Highway: From Gutenberg to the Celestial Jukebox* (Stanford University Press 2003) 1; Yüksel (n 67) 178.

¹⁵¹ Goldstein (n 150) 1-2.

¹⁵² Tekinalp (n 10) 184; Yüksel (n 67) 179.

¹⁵³ Götting (n 2) 353-354.

¹⁵⁴ Telif hakkını mülkiyet hakkı olarak kabul etmek, hak sahibine hak konusu üzerinde kontrol sağlama, hakkın devrini kolaylaştırma gibi işlevlere sahiptir. Bu sayede eser sahibinin haklarını yayıncılar vb. gibi araçlara devretmesi mümkün olmaktadır. Bu devir sonuncunda yayıncılar, plak şirketleri gibi araçlar mülkiyet hakkının içerdiği yetkileri kullanma hakkına sahip olmaktadır. Ancak temlik edilebilir mülkiyet haklarının yayıncılar ve yapımcılar gibi güçlü aktörlerin daha zayıf durumda olan eser sahibinin kontrolündeki değerli şeylere el koymasına olanak tanıyan bir araç olarak kullanılmasına da hizmet ettiği noktasında haklı olarak eleştirilmektedir. Litman (n 51) 550 vd. Öte yandan telif hakkının bizzat kendisine karşı itirazlar da yükselmektedir. Bu itirazlarda telif hakkının mülkiyet değil, devlet tarafından belirli politik nedenlerle verilen özel bir tekel olduğuna yönelik iddialar telif karşıtları tarafından savunulmaktadır. Ayrıntı için bkz. Adam, Mossoff, 'Is Copyright Property?' (2005) 42 (1) San Diego Law Review 29, 34 vd. Telif hakkı bir mülkiyet ise bunun post-endüstriyel bir mülkiyet olduğu ve sıklıkla karşılaştırılan toprak (arazi) mülkiyetinden farklı bir dizi sosyal ve ekonomik

işlevi yerine getiren bir mülkiyet olduğu görüşü için bkz. Julie E. Cohen, 'Copyright as Property in the Post-Industrial Economy: A Research Agenda' (2011) (2) Wisconsin Law Review 141, 149 vd.

¹⁵⁵ Rigamonti (n 2) 8.

¹⁵⁶ Hubmann (n 55) 5.

¹⁵⁷ Hubmann (n 55) 5; Roeber (n 2) 153. Fransız fikir ve sanat eserleri hukukunun gelişimine dair bkz. Schmidt-Szalewski (n 58) 187 vd. Fransız hukukunda fikri ürünler üzerindeki hakkın niteliğine ilişkin teoriler ve bu teoriler ekseninde şekillenen kavramlara yönelik ayrıntılı bir çalışma için bkz. Kamina (n 4) 385 vd.

¹⁵⁸ Roeber (n 2) 156-157; Seifert (n 2) 774-775; Götting (n 2) 356.

¹⁵⁹ Roeber (n 2) 156-157.

¹⁶⁰ Götting (n 2) 353-354.

de la propriété intellectuelle) yer almaktadır. Kanun, edebi ve sanatsal mülkiyete (*La propriété littéraire et artistique*) ilişkin birinci bölüm ve sınai mülkiyete (*La propriété industrielle*) ilişkin ikinci bölümden oluşmaktadır¹⁶¹. Fransız Fikri Mülkiyet Kanunu L. 111-1'de bir fikir eserinin sahibinin eser üzerinde sırf yaratma olgusu sebebiyle herkese karşı ileri sürülebilen, münhasır bir gayri maddi mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmektedir¹⁶². L. 713 hükmü ise “*Markanın tescili, sahibine, belirlediği ürünler ve hizmetler için bu marka üzerinde bir mülkiyet hakkı verir*” hükmünü içermektedir¹⁶³. Kısacası hem fikir ve sanat eserleri hem de sınai haklar üzerindeki hakları ifade etmek için mülkiyet kavramının kullanıldığı görülmektedir.

2. Alman ve İsviçre Hukuku

Alman hukuku¹⁶⁴ ve İsviçre hukukunda¹⁶⁵ fikir ve sanat eserleri hukuku “*Urheberrecht*” kavramıyla ifade edilmektedir¹⁶⁶. “*Urheber*” eser sahibi anlamına gelirken “*Urheberrecht*” de “eser sahibi hakkı” anlamına gelmektedir¹⁶⁷. Ancak bu kavram Türkçe'ye

genellikle “telif hakkı” şeklinde çevrilmektedir. Sınai hakları ifade etmek için ise “*Gewerblicher Rechtsschutz*” kavramı kullanılmaktadır. Bunun yanında geniş anlamda fikri hakları ifade etmek için “gayri maddi mallar hukuku” anlamında gelen “*Immaterialgüterrecht*” ve “fikri mülkiyet” anlamına gelen “*Geistiges Eigentum*” kavramları kullanılmaktadır.

Fikri mülkiyete ilişkin kavramsal tartışmaların özellikle Alman hukukunda oldukça yoğun olduğu göze çarpmaktadır. Bilhassa fikri mülkiyet teorisi oldukça eleştirilmiş ve “fikri mülkiyet” anlamına gelen “*geistiges Eigentum*” kavramı uzun süre tartışılmıştır¹⁶⁸. Josef Kohler tarafından geliştirilen gayri maddi mallar teorisinin (*die Theorie vom Immaterialgüterrecht*) etkisiyle fikri ve sınai hakları ifade etmek için “*Immaterialgüterrecht*” kavramı yaygınlık kazanmıştır¹⁶⁹. Gayri maddi mallar teorisini savunanlar eserin maddi yönü ile gayri maddi yönünün birbirinden ayrı olduğunu; fikri hakkın soyut, elle tutulması mümkün olmayan bir ürünü konu aldığını, dolaşısıyla fikri ürün üzerinde mülkiyetin söz konusu olamayacağını vurgulamıştır¹⁷⁰. “*Geistiges Eigentum*” kavramı mülkiyete vurgu yaparken, “*Immaterialgüterrecht*” kavramı hakka vurgu yapmaktadır¹⁷¹.

PEUKERT, “fikri mülkiyet” kavramını ideolojik bir mücadele kavramı olarak değerlendirirken, “gayri maddi mallar hukuku” kavramını daha tarafsız bulmakta, ancak bu kavramın da maddi olmayan (soyut) eserler (*unkörperlichen Werken*) ve diğer maddi

¹⁶¹ Nicolas Bouche, *Intellectual Property Law in France* (4. Baskı, Wolters Kluwer 2020) 33.

¹⁶² Brad Spitz B, *Guide to Copyright in France: Business, Internet and Litigation* (Wolters Kluwer 2015) 11; Bouche (n 161) 53.

¹⁶³ Kamina (n 4) 436.

¹⁶⁴ Alman hukukunda telif hakları, 1965 tarihli Eser Sahibi Hakkı ve Bağlantılı Hakların Korunması Hakkında Kanun'da (*Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte*) düzenlenmektedir.

¹⁶⁵ İsviçre hukukunda telif hakları, 9.10.1992 tarihinde kabul edilip 1.07.1993'de yürürlüğe giren Eser Sahibinin Haklarına ve Bağlantılı Haklara İlişkin Federal Kanun'da (*Bundesgesetz über das Urheberrecht und verwandte Schutzrechte*) düzenlenmektedir.

¹⁶⁶ MÖLLER, Fransızlar, Belçikalılar ve Almanların uzun yıllardır “*droit d'auteur*”, “*urheberrecht*” ve “*diritto di autore*” terimlerini İngilizceye “*copyright*” olarak çevirdiklerini, doğru çevirinin “eser sahibinin hakkı” olması gerekirken, dilin baştan çıkarıcı gücünün telif hakkının (*copyright*) eser sahibinin hakkından başka bir şey olduğu gerçeğini gölgelediğini düşünmektedir. Yazara göre, “*copyright*” terimi eski ayrıcalıklar sistemini yansıtmaktadır ve bu ayrıcalıkların özü ise bunların verilen ve tamamen ticari haklar mahiyetinde olmasıdır. Modern telif hukukunun da eski imtiyaz sistemi unsurlarını içerdiğine dikkat çeken yazar, eser sahibinin hakkı yerine telif hakkı teriminin tercih edilmesinin, telif zincirinin en zayıf halkası olan eser sahibinin giderek arka plana itildiğinin göstergesi olarak kabul etmektedir. Möller (n 2) 65 vd.

¹⁶⁷ Türk hukukunda da Almancada olduğu gibi “*Urheberrecht*” yani “müellif hakkı”, “eser sahibi hakkı” terimlerinin kullanılması teklif edilmiştir. Hirsch, düzenlenen hususların yalnızca eser sahibinin haklarından ibaret olmadığını, bu tabirlerin çok dar olduğunu

ve maksada uygun olmadığını savunmuştur. Hirsch (*Fikri Haklar*) (n 1) 4-5; Hirsch, *Fikri ve Sınai Haklar* (n 3) 6.

¹⁶⁸ Fikri mülkiyet (*Geistiges Eigentum*) kavramının telif hakkının (*Urheberrecht*) yerini alamayacağı ve onunla özdeşleştirilemeyeceği, fikri mülkiyet ve telif hakkı kavramlarının eş anlamlı olmadığı yönünde bkz. Roeber (n 2) 191-192.

¹⁶⁹ Gamm (n 2) 74. Gayri maddi mallar teorisi için bkz. Kohler, *Die Idee des geistigen Eigentums* (n 2) 157 vd.; Kohler, *Immaterialgüterrecht* (n 2) 81 vd. Gayri maddi mallar teorisi de çeşitli eleştirilere maruz kalmıştır. Kohler, yeni fikirleri takip etmenin alışılmış yollarda kalmaktan daha zor olduğunu, ancak yeni fikirlerin de yeni terminolojiye ihtiyaç duyduğu ve yerlerine yenileri, daha iyileri gelene kadar kalabilecek terimleri yaratmanın, fikri yaratmanın hakkı olduğunu ifade etmiştir. Bu nedenle yeni terimler oluşturduğu için suçlanıyorsa da bunun her bilimin izlemesi gereken bir yol olduğunu savunmuştur. Kohler, *Die Idee des geistigen Eigentums* (n 2) 156. Türk hukukunda ise “gayri maddi mallar hukuku” kavramının kullanımı çok yaygın değildir.

¹⁷⁰ Öztan (n 10) 33-34.

¹⁷¹ McGuire (n 87) 218.

olmayan mallar (*Immaterialgüter*) arasında yaratılan kurgusal ve yanıltıcı bir düşünceye dayandığını ifade etmektedir. Bu nedenle patent, marka gibi sınai haklar ile telif hakkı gibi kavramların mümkün olduğunca açık bir şekilde ve ayrı ayrı ele alınmasının daha doğru olacağını savunmaktadır¹⁷².

SEIFERT ise “fikri mülkiyet” kavramının fikri ürünlerin korunmasında parola olduğunu, yerinin doldurulamayacağını, yasal korumanın temelini bir sloganla özetlediğini belirtmekte, bu kavramın terk edilmesinin uluslararası alanda bir kopukluğa yol açabileceğini savunmaktadır¹⁷³. Günümüzde fikri mülkiyet teorisinin yapmaya çalıştığı gibi telif hakkının içeriğini maddi mülkiyete uygulanabilir ilkelere göre anlama veya şekillendirme çabası bulunmadığı- nı not etmektedir¹⁷⁴.

JÄNICH mülkiyet ile fikri mülkiyet hakları arasındaki farklılıkların değil, benzerliklerin daha önemli olduğunu savunarak “fikri mülkiyet” kavramından yana bir tutum sergilemektedir¹⁷⁵. GAMM da artık “telif hakkı ya da fikri mülkiyet” sorusunun önemini yitirdiğini ve fikri mülkiyetin telif hakkının pozitif hukukta somutlaştırılmasının temeli olduğunu ifade etmektedir¹⁷⁶. RIGAMONTI ise bunun sadece kelimelerle ilgili bir anlaşmazlık değil, telif hakkının modern toplumdaki rolü hakkındaki temel bir fikir ayrılığı olduğuna işaret etmektedir¹⁷⁷.

OHLY, mülkiyet hakları ile fikri mülkiyet haklarının bazı açılardan farklılık gösterdiğinden bahsedilmeye değmeyecek kadar önemsiz olduğunu, eşya (*Sache*) ile maddi olmayan mal (*Immaterialgut*) arasındaki bariz farklılığı vurgulamak yerine her iki hakkın normatif ortaklığını vurgulamanın daha mantıklı olduğunu savunmaktadır¹⁷⁸. Ayrıca fikir ve sanat eserleri ile sınai haklar arasındaki farkları vurgulayarak jenerik bir kavrama karşı çıkanların elma ile armut arasındaki farkları gizlediği için meyve kelimesini de kullanmamaları gerektiğini söylemek-

tedir¹⁷⁹. Alt disiplinler arasındaki tüm farklılıklara rağmen fikri mülkiyet hukukunun tek tip bir hukuk alanı olduğunu da vurgulamaktadır¹⁸⁰.

GÖTTING de fikri mülkiyet kavramının maddi mülkiyetle olan farkları gizlemediğini, Alman Medeni Kanunu’nun mülkiyet kavramını geleneksel olarak maddi mülkiyete indirgemesinin, fikri mülkiyetin değil, Alman Medeni Kanunu’nun sorunu olduğunu ve onun geri kalmışlığını gösterdiğini ileri sürmektedir. Fikri mülkiyetin sınai haklar ile fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakları kapsayan bir çatı kavram olduğunu ifade etmektedir¹⁸¹. Ayrıca fikri mülkiyet kavramının uluslararası anlaşmalar yoluyla Alman hukuk sistemine yerleştiğini, bunu değiştirmek için bir şey yapılamayacağını, istense bile tarihin tekerleğinin geri döndürülemeyeceğini belirtmektedir¹⁸².

Alman hukukunda tarihsel süreçte “fikri mülkiyet” kavramına karşı çıkılsa da zaman içerisinde fikri mülkiyet kavramının kullanımının yaygınlaştığı ve genel kabul gören bir kavram haline geldiği ifade edilmektedir¹⁸³. Bu kavramın Alman hukukunda yaygınlaşmasında uluslararası sözleşmelerin ve İngilizce hukuk terminolojisinin etkisi olmuştur¹⁸⁴. Fikri mülkiyet kavramının yaygınlaştığı ve kabul gördüğü literatürden fark edilebileceği gibi, bazı kurum adlarından da anlaşılmaktadır. Örneğin, Dresden Teknik Üniversitesi bünyesinde fikri ve sınai haklar alanında faaliyet gösteren enstitünün adı, “Uluslararası Hukuk, Fikri Mülkiyet ve Teknoloji Hukuku Enstitüsü” (*Das Institut für Internationales Recht, Geistiges Eigentum und Technikrecht*) şeklindedir. Bununla birlikte uluslararası alanda önemli bir araştırma merkezi olarak kabul edilen Max Planck Enstitüsü’nün adında yapılan değişiklikler, Alman hukukundaki tartışmaların bir görünümünü yansıtır durumdadır. Zira enstitünün adı 1966 yılında “Max Planck Yabancı ve Uluslararası Patent, Eser Sahibi Hakkı ve Rekabet Hukuku Enstitüsü” (*Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Pa-*

¹⁷² Peukert (n 11) 10.

¹⁷³ Seifert (n 2) 786.

¹⁷⁴ Seifert (n 2) 783.

¹⁷⁵ Jänich (n 2) 29 vd.

¹⁷⁶ Gamm (n 2) 78.

¹⁷⁷ Rigamonti (n 2) 10.

¹⁷⁸ Ohly (n 2) 547-548.

¹⁷⁹ Ohly (n 2) 549.

¹⁸⁰ Ohly (n 2) 554.

¹⁸¹ Götting (n 2) 358.

¹⁸² Götting (n 2) 358.

¹⁸³ Ohly (n 2) 545; Seifert (n 2) 777; Götting (n 2) 353-354.

¹⁸⁴ Rigamonti (n 2) 8; Götting (n 2) 354.

tent-, Urheber- und Wettbewerbsrecht) şeklinde iken, daha sonra “Max Planck Fikri Mülkiyet, Rekabet ve Vergi Hukuku Enstitüsü” (*Max-Planck-Institut für Geistiges Eigentum-, Wettbewerbs- und Steuerrecht*) olarak, 2011 yılında ise “Max Planck Gayri Maddi Mallar ve Rekabet Hukuku Enstitüsü” (*Max-Planck-Institut für Immaterialgüter- und Wettbewerbsrecht*) şeklinde değiştirilmiştir. Enstitünün adı son olarak 2014 yılında “Max Planck İnovasyon ve Rekabet Enstitüsü” (*Max-Planck-Institut für Innovation und Wettbewerb*) şeklini almıştır¹⁸⁵.

III. SONUÇ

Hukukta doğru kavram seçimi ve kavram birliğine riayet edilmesi, hem teorik hem de pratik açıdan büyük önem taşımaktadır. Ancak, fikri ürünler üzerindeki hakları ifade etmek için gerek mevzuatta gerekse öğreti ve uygulamada birbirinden farklı kavramların kullanılıyor olması, kavram birliğinin sağlanmasını zorlaştırmaktadır. “Fikri hak”, “telif hakkı” ve “fikri mülkiyet” kavramları, zamanla kapsam açısından genişlemiştir. Örneğin, fikri hak ve fikri mülkiyet kavramları öncelikle bir eser sahibinin eseri üzerindeki mutlak hakkını ifade etmek için kullanılıyorken, günümüzde sınai hakları da ihtiva edecek şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Telif hakkı ise başlangıçta yalnızca ilim ve edebiyat eserleri üzerinde söz konusu olan bir hak olarak anlaşılyorken, günümüzde musiki eserler, güzel sanat eserleri, sinema eserleri gibi diğer eser kategorileri üzerindeki hakkı da kapsayacak şekilde kullanılmaktadır.

Kanaatimizce zihinsel faaliyet sonucu yaratılan bir fikri ürün üzerindeki hakkı ifade etmek için kullanılabilir en isabetli kavram, “fikri hak” kavramıdır. Fikri hak kavramı, hakkın niteliğini ve kaynağını açıkça gösteren, teorik açıdan da doğru bir kavramdır. Ancak fikri hak kavramının geniş anlamda sınai hakları da içerecek şekilde kullanılıyor oluşu, yalnızca “fikri hak” kavramı kullanıldığında tam olarak neyin kastedildiğinin (fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakların mı yoksa hem fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar hem de sınai hakların mı) anlaşılmasına yol açmaktadır. Bu sebeple olsa gerek, fikir ve sanat eserleri üzerindeki fikri hakkı ifade etmek

için öğreti ve uygulamada telif hakkı kavramının yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Telif hakkı kavramı, sınai hakları dışlayan bir kavram olduğundan, yalnızca fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakları belirtmek için net bir ifade sunmaktadır. Ancak, telif hakkı kavramı, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile tam bir uyum göstermemektedir.

Fikri mülkiyet kavramı, fikri hakkın hukuki niteliğini açıklamaya çalışan ilk ve en etkili teorilerden biri olan fikri mülkiyet teorisinin etkisiyle kullanılmaya başlamıştır. Fikri mülkiyet teorisi, fikri hakkın hukukun tanınmasında önemli bir rol oynamış olsa da fikri hakkın doğumu, sona ermesi, korunma süresi gibi pek çok noktada mülkiyet hakkından farklı oluşu, fikri mülkiyet kavramının sorgulanmasına ve eleştirilmesine yol açmıştır. Fikri mülkiyet kavramı, fikri hakların mülkiyet hakları gibi değerli olduğunu vurgulayan güçlü bir kavramdır. Ancak fikri mülkiyet kavramında yer alan “mülkiyet” kavramının hukukun farklı dallarında dahi farklı anlamlar taşıması, kavramın tartışmalı niteliğinin sonlandırılmamasına yol açmaktadır. Medeni hukuk açısından değerlendirildiğinde gayri maddi varlıklar üzerinde mülkiyet hakkı söz konusu olamayacağından fikri mülkiyet kavramı teorik olarak doğru değildir. Bununla birlikte anayasal mülkiyet anlayışı, mülkiyet hakkını daha geniş olarak yorumlamakta ve malvarlığı değerleri arasında yer alan fikri ve sınai hakları da mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirmektedir. Anayasa hukukunun bu yaklaşımı, temel hak ve özgürlüklerin geniş yorumlanması anlayışına uygun düşmektedir. Ancak malvarlığı ile mülkiyet kavramlarının eş değer görülmesi, özellikle özel hukuk sistemi açısından sakıncalıdır. Bu sebeple kanaatimizce “mülkiyet” gibi oldukça tartışmalı bir kavramı içeren “fikri mülkiyet” kavramı yerine “fikri ve sınai haklar” kavramının tercih edilmesi daha isabetlidir. Bununla birlikte uluslararası sözleşmeler ve yabancı literatürün de etkisiyle fikri mülkiyet kavramının Türk hukukunda da geniş bir kabul gördüğü ortadadır. Ancak fikri mülkiyet kavramı, hem fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakları hem de sınai hakları kapsayan bir kavramdır. Dolayısıyla bu kavram, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun yapısıyla uyum göstermemektedir. Bu sebeple kavram birliğinin sağlanması için Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ndan fikri mülkiyet kavramları çıkarılmalıdır.

¹⁸⁵ Bkz. Max-Planck-Institut für Innovation und Wettbewerb, <https://www.ip.mpg.de/de/das-institut.html>, E. T: 1.12.2024.

KAYNAKÇA

- Akça K, 'Anayasa Mahkemesi Kararlarında Mülkiyet Hakkı' (2015) 6 (3) İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 543-596.
- Akipek İ, 'John Locke'un Mülkiyet Hakkındaki Fikirleri' (1954) 11 (1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 514-524.
- Arbek Ö, *Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi* (Yetkin Yayınları 2005).
- Arslanlı H, *Fikri Hukuk Dersleri II, Fikir ve Sanat Eserleri* (İstanbul Üniversitesi Yayınları 1954).
- Ateş M, *Fikri Hukukta Eser* (Turhan Kitabevi 2007).
- *Fikri Hukukta Eser Sahipliği* (Adalet Yayınevi 2012).
- Attas D, 'Lockean Justifications of Intellectual Property' iç Axel Gosseries, Alain Marciano ve Alain Strowel (Editörler) *Intellectual Property and Theories of Justice* (Palgrave Macmillan 2008) 29-56.
- Ayan M, *Eşya Hukuku* (10. Baskı, Adalet Yayınevi 2020).
- Ayiter N, *Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri* (2. Baskı, S Yayınları 1981).
- Başpınar V, *Mülkiyet Hakkını İhlal Eden Müdahaleler* (Yetkin Yayınları 2009).
- Bouche N, *Intellectual Property Law in France* (4. Baskı, Wolters Kluwer 2020).
- Bowker RR, *Copyright: Its Law and Its Literature* (Office of the Publishers' Weekly 1886).
- Bozbel S, *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku* (XII Levha Yayınları 2012).
- *Fikri Mülkiyet Hukuku* (XII Levha Yayınları 2015).
- Cohen JE, 'Copyright as Property in the Post-Industrial Economy: A Research Agenda' (2011) (2) Wisconsin Law Review 141-165.
- Çakmak D, 'Osmanlı Telif Hukuku ile İlgili Mevzuat' (2007) (21) Türkiye Araştırmaları Dergisi 191-234.
- *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kapitalistleşme Tecrübesi ve Telif Haklarının Gelişimi* (Libra Yayınları 2014).
- Dülger M, 'Homo Commoditus: Sahip Olmak, Genetik Metalar ve Fikri Mülkiyet', (2014) 72 (1) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 507-529.
- Ercan C, 'Fikri Hak Kavramı ve Eser Sahibinin Manevi Haklarının Genel Anlamda Kişilik Hakkıyla İlişkisi' (2021) (46) TAAD 377-412.
- Erel ŞN, *Türk Fikir ve Sanat Hukuku* (3. Baskı, Yetkin Yayınları 2009).
- Eren, F, *Mülkiyet Hukuku* (7. Baskı, Yetkin Yayınları 2023).
- Ertaş Ş, 'Mülkiyet Hakkının Yeni Boyutu ve Bu Hakka Getirilen Daraltımların Anayasa ve İnsan Haklarına Uygunluğu' iç Lale Sirmen, Çiğdem Kırca ve Vedat Buz (Editörler) *Türk Medeni Kanununun Yürürlüğe Girişinin 80. Yılı Münasebetiyle Düzenlenen Sempozyum* (Ankara Üniversitesi Yayınları 2006) 135-150.
- Gamm OF, 'Zur Lehre vom geistigen Eigentum' (1982) 94 UFITA 73-78.
- Gemalmaz HB, 'Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Usulünde Mülkiyet Hakkının Uygulanabilirliği Meselesi I: AYM Kararlarının Mülkiyet Hakkının Mevcudiyetinin Dayanağı Olarak Uluslararası Hukuka Açıklık Açısından Eleştirel Değerlendirilmesi' (2015) 31 (1) Anayasa Yargısı 379-401.
- Gieseke L, *Vom Privileg zum Urheberrecht* (1. Baskı, Nomos Verlagsgesellschaft 1995).
- Goldstein P, *Copyright's Highway: From Gutenberg to the Celestial Jukebox* (Stanford University Press 2003).
- Gökayla E, 'Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi' (2005) 7 (1) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1-28.
- *Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi* (2. Baskı, Yetkin Yayınları 2001).
- Götting HP, 'Der Begriff des Geistigen Eigentums' (2006) GRUR 353-358.
- Grün C, *Die Zeitliche Schranke des Urheberrechts* (Verlag Stampfli 1979).
- Gülerci AF, 'Anayasa ve Özel Hukuk İlişkileri Bağlamında Ticari Nitelikli Mülkiyet Hakkının Korunması' (2022) 12 (1) Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 239-289.
- Güriz A, *Teorik Açından Mülkiyet Sorunu* (AÜHF Yayınları 1969).
- Hirsch E, 'Eser Sahipliği: Fikri ve Sınai Hakların Mahiyeti Hakkında Yeni Bir Görüş' (1943) 3 (1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 330-342.
- Hirsch EE, 'Memleketimizde Mer'i Olan Telif Hakkı Kanununun Tahlili' (1940) 6 (2-3) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 346-500.
- *Hukuki Bakımdan Fikrî Sây (Fikrî Haklar)* C. II (İktisadi Yürüyüş Matbaası ve Neşriyat Yurdu 1943).
- *Hukuki Bakımdan Fikrî Sây (Sınai Haklar)* C. I (çev. V. Çernis) (Kenan Basımevi 1942).
- *Fikrî ve Sınai Haklar* (Ar Basımevi 1948).
- Hubmann H, 'Die Idee vom geistigen Eigentum, die Rechtsprechung des Bundesverfassungsgerichts und die Urheberrechtsnovelle von 1985' (1988) (1) ZUM 4-13.

- Jänich V, *Geistiges Eigentum: eine Komplementärscheinung zum Sacheigentum?* (Mohr Siebeck 2002).
- Kamina P, 'Author's Right as Property: Old and New Theories' (2001) 48 (3) Journal of the Copyright Society of the U.S.A. 383-448.
- Kazancı İçtihat Bankası, <https://kazanci.com.tr/>, E.T: 07.12.2024.
- Kılıçoğlu AM, *Sinai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar* (7. Baskı, Turhan Kitabevi 2021).
- Köhler J, 'Das Immaterialgüterrecht und seine Gegner' (1993) (123) UFITA 81-97.
- 'Die Idee des geistigen Eigentums' (1894) 82 (2) Archiv für die civilistische Praxis 141-242.
- Lange M, 'Kritik der Grundbegriffe vom geistigen Eigentum' (1991) 117 UFITA 169-248.
- Litman J, 'What We Don't See When We See Copyright as Property' (2018) 77 (3) Cambridge Law Journal 536-558.
- Max-Planck-Institut für Innovation und Wettbewerb, <https://www.ip.mpg.de/de/das-institut.html>, E. T. 01.12.2024.
- McGuire MR, 'Intellectual property rights: "property" or "right"? The application of the transfer rules to intellectual property' iç Wolfgang Faber ve Brigitta Lurger (Editörler) *Rules for the Transfer of Movables: A Candidate for European Harmonisation or National Reforms* (Sellier European Law Publishers 2008) 217-237.
- Mossoff A, 'Is Copyright Property?' (2005) 42 (1) San Diego Law Review 29-44.
- Möller M, 'Urheberrecht oder Copyright?' (1990) (2) ZUM 65-70.
- Nomer HN ve Ergüne MS, *Eşya Hukuku* (10. Baskı, Oniki Levha Yayınları 2023).
- Oğuzman K ve Barlas N, *Medeni Hukuk* (25. Baskı, Vedat Kitapçılık 2019).
- Oğuzman K, Seliçi Ö ve Oktay-Özdemir S, *Eşya Hukuku* (21. Baskı, Filiz Kitabevi 2018).
- Ohly A, 'Geistiges Eigentum?' (2003) 58 (11) Juristen Zeitung 545-554.
- Özlük B, 'Mülkiyet ve Zilyetlik Üzerine Düşünceler' (2019) 27 (1) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 139-166.
- Öztan F, *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku* (Turhan Kitabevi 2008).
- Öztrak İ, *Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar* (AÜS-BF Yayınları 1971).
- Peukert A, *Urheberrecht und verwandte Schutzrechte* (19. Baskı, C.H. Beck 2023).
- Polater S, 'Sinai Mülkiyet Haklarına İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamelerin Anayasa'ya Uygunluğu Sorunu' (2016) 14 (160) Legal Hukuk Dergisi 1861-1902.
- Rigamonti CP, *Geistiges Eigentum als Begriff und Theorie des Urheberrechts* (Nomos Verlagsgesellschaft 2001).
- Roeber G, 'Urheberrecht oder Geistiges Eigentum' (1956) 21 (1-2) UFITA 150-196.
- Schack H, *Urheber- und Urhebervertragsrecht* (10. Baskı, Mohr Siebeck 2021).
- Schmidt-Szalewski J, 'Die theoretischen Grundlagen des französischen Urheberrechts im 19. und 20. Jahrhundert' (1993) GRUR International 187-194.
- Schwartmann R ve Hentsch CH, 'Die verfassungsrechtlichen Grenzen der Urheberrechtsdebatte' (2012) ZUM 759-771.
- Seifert F, 'Geistiges Eigentum-ein unverzichtbarer Begriff' iç Willi Erdmann, Wolfgang Gloy ve Rolf Herber (Editörler), *Festschrift für Henning Piper* (C. H. Beck 1996) 769-786.
- Serozan R, 'Mülkiyet Hakkının Özü, İşlevi ve Sınırları' iç Prof. Dr. Ümit Doğanay'ın Anısına Armağan I, (Fakülteler Matbaası 1982) 239-254.
- Sirmen L, *Eşya Hukuku* (10. Baskı, Yetkin Yayınları 2022).
- Söllner A, 'Zum verfassungsrechtlichen Schutz geistigen Eigentums' iç Ulrich Loewenheim ve Thomas Raiser (Editörler) *Festschrift für Fritz Traub zum 65. Geburtstag* (Deutscher Fachverlag 1994) 367-374.
- Spitz B, *Guide to Copyright in France: Business, Internet and Litigation* (Wolters Kluwer 2015).
- Stengel D, 'Intellectual property in philosophy' (2004) 90 (1) Archiv Für Rechts-Und Sozialphilosophie/Archives for Philosophy of Law and Social Philosophy 20-50.
- Suluk C, Karasu R ve Nal T, *Fikri Mülkiyet Hukuku* (7. Baskı, Seçkin Yayınları 2023).
- Şimşek S, 'Mülkiyet Hakkının Kapsamı, Sınırlandırma Nedenleri ve Şartları Açısından 1982 Anayasası ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi: Karşılaştırmalı Bir Analiz-I' (2010) (91) TBB Dergisi 181-228.
- Tatar DB, *Mülkiyet ve Fikrî Mülkiyetin Felsefi Temelleri* (Astana Yayınları 2014).
- Tekinalp Ü, *Fikri Mülkiyet Hukuku* (5. Baskı, Vedat Kitapçılık 2012).
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/>. E.T: 28.11.2024.

- Ünal M, 'Ferdî (Özel) Mülkiyetin Tarihi, Dini ve Beşeri Kökenleri' iç *Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağan* (Yetkin Yayınları 2006) 901-930.
- Yayla Y, 'Fikri Mülkiyet Hakları ve Mülkiyete İlişkin Teorik Yaklaşımlar' (2020) 4 (2) *Fiscaeconomia* 287-310.
- Yüksel M, 'Fikri Mülkiyete İlişkin Felsefi Tartışmalar' (2001) 4 (1) *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 177-198.
- Yünlü L, 'Fikri Mülkiyet Hakkı' (2011) 23 (1-2) *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 891-917.
- Zemer L, 'The Dialectic Effect of Intellectual Property Constitutionalism' (2020) 52 (2) *George Washington International Law Review* 163-218.
- Zevkliler A, 'Mülkiyetin Yapısı ve Mülkiyetten Doğan Ödevler' iç *Bülent Nuri Eren'e Armağan* (1977) 563-605.

Etik Beyanı: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik kurallara uyulduğunu yazar beyan etmektedir. Aksi bir durumun tespiti halinde Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi (TFM) hiçbir sorumluluğu kabul etmemektedir. Sorumluluk, çalışmanın yazarına aittir.

Katkı Oranı Beyanı: Söz konusu çalışmanın hazırlanması ve yazımı aşamasında yazarın katkı oranı %100'dür.

Varsa Destek ve Teşekkür Beyanı: Yoktur.

Çatışma Beyanı: Yoktur.

Ethics Statement: The author declares that ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In case of detection of a contrary situation, TFM does not have any responsibility and all responsibility belongs to the author of the study.

Contributions Statement: Author has contributed %100 into preparing and writing this study.

Statement for Support and Appreciation If Any: None.

Statement for Conflict of Interest: None.